

IV. Uwarunkowania rozwoju

1. Uwarunkowania wynikające ze stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego

1. Zasoby i walory środowiska przyrodniczego

Miasto Suwałki położone jest w makroregionie fizyczno-geograficznym nazwanym przez J. Kondrackiego^{1/} Pojezierzem Litewskim. W granicach miasta występują dwa mezoregiony wchodzące w skład Pojezierza Litewskiego, są to: południowa część Pojezierza Wschodniosuwalskiego oraz północna część Równiny Augustowskiej

A/ Budowa geologiczna

- W granicach miasta Suwałki występują dobrze udokumentowane złoża kruszywa naturalnego. Położone są one w obrębie umownej jednostki geologicznej zwanej sandrem suwalsko – augustowskim. Budują ten sandr utwory fluwioglacjalne piaszczysto – żwirowe.

Eksploatacja kruszywa naturalnego jest prowadzona zarówno w samym mieście Suwałki, jak i na terenie otaczającej go gminy Suwałki. Kruszywo jest wydobywane z trzech złóż: Sobolewo A, Sobolewo B – Północ i Potasznia I. Poza wymienionymi trzema złożami udokumentowane zasoby geologiczne posiadają jeszcze dwa złoża występujące w rejonie miasta Suwałki, są to: Sobolewo – Południe i Krzywe. Dla obu tych złóż nie uzyskano zgody na eksploatację.

- Rejon opracowania nie stanowi zamkniętej jednostki hydrogeologicznej i hydrologicznej. Wody powierzchniowe i podziemne odpływają w kierunku niższej położonych regionów na północy i południu. Brak zasilania dopływami z zewnątrz powoduje, że wody podziemne okolic Suwałk alimentowane są głównie przez wody opadowe infiltrujące na tym obszarze.

W rejonie miasta Suwałki wydzieli się dwie wodonośne warstwy użytkowe:

- a) I warstwę użytkową, która odpowiada w przybliżeniu przypowierzchniowemu poziomowi wodonośnemu,
- b) II warstwę użytkową, która odpowiada w przybliżeniu dolnemu poziomowi międzymorenowemu.

Jakość wód obu warstw użytkowych jest przeważnie dobra i na ogół po odzeleniu i odmanganieniu odpowiada celom komunalnym. Pod względem bakteriologicznym wody z reguły są dobre jakościowo.

B/ Warunki klimatyczne

W każdej z dotychczas opracowanych regionalizacjach klimatycznych Polski Suwalszczyzna jest wyodrębniana jako odrębny region klimatyczny.

^{1/} J.Kondracki, 1972, Geografia fizyczna Polski, PWN

Rejon Suwałk odznacza się stosunkowo dobrymi warunkami solarnymi w okresie lata i wczesnej jesieni. Średnie dzienne sumy godzin ze słońcem w lipcu należą tutaj do najwyższych w Polsce i wynoszą 7,5, a prawdopodobieństwo wystąpienia dni o liczbie godzin ze słońcem równym i wyższym od 10 godz. przekracza 37%. W efekcie średnie dobowe natężenie całkowitego promieniowania w miesiącach letnich wynosi tutaj około 20 MJ m d . Są to wartości wskazujące na to, że w okresie od połowy czerwca do września istnieją w Suwałkach i w okolicy warunki do helioterapii. W pozostałych miesiącach zanika uprzywilejowanie solarne tego obszaru.

Suwałki są najchłodniejszym na Niżu Polskim dużym miastem. Decydują o tym niskie temperatury w zimie (średnia temperatura powietrza stycznia poniżej -6°C) oraz długie okresy: przymrozkowy (średnio ponad 140 dni), mroźny (średnio ponad 60 dni) i bardzo mroźny (średnio ponad 5 dni). Zwraca uwagę stosunkowo wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia dni gorących (tj. o temperaturze maksymalnej powyżej 25°C). Wynosi ono tutaj 20% i jest wyraźnie wyższe od obliczonego dla większości stacji położonych na wybrzeżu i w pasie pojezierzy. Takie cechy reżimu termicznego Suwałk wpływają na podwyższoną bodźcowość jego bioklimatu, co sprzyja wszelkim formom aktywności ruchowej ludzi zdrowych oraz może być przydatne w bioklimatoterapii niektórych grup chorobowych.

Klimat rejonu Suwałk stwarza wyjątkowo dogodne warunki dla rozwoju aktywnych form wypoczynku zimowego. Wskazują na to zarówno liczby dni z opadem śniegu (ponad 155) jak i z pokrywą śnieżną (około 100), porównywalne do charakteryzujących tereny podgórskie.

C/ Wody powierzchniowe.

Suwałki położone są w granicach dorzecza rzeki Czarnej Hańczy będącej lewym dopływem Niemna. Teren ten leży więc poza głównymi systemami odwadniania Polski Wisłą i Odrą. Rzekę Czarną Hańczę cechuje ustrój złożony z wezbraniem jesiennym i zimowym oraz gruntowo – deszczowo - śnieżnym zasilaniem. Przepływając przez miasto Suwałki rzeka płynie uregulowanym acz nieskanalizowanym korytem, nie mniej w okresie wiosennych wezbrań istnieje możliwość podtapiania najniżej położonych partii doliny. Kulminacja wezbrań roztopowych w kwietniu powoduje bowiem dwu - trzy-krotny wzrost przepływów.

W granicach miasta Suwałki oraz w bezpośrednim ich sąsiedztwie, na terenie administrowanym przez Zakład Górniczy Sobolewo, znajdują się zbiorniki wody powstałe w wyniku eksploatacji kruszywa spod zwierciadła wody gruntowej. Powierzchnia tych zbiorników waha się od ponad 50 ha w przypadku zbiornika północnego do 1,5 ha w przypadku zbiornika środkowego. Obecnie niektóre spośród nich są włączone do układu technologicznego związanego z eksploatacją surowca. Docelowo, w ramach rekultywacji terenów poeksploatacyjnych, przewiduje się utworzenie dwóch zbiorników rozdzielonych groblą. Stworzony zostanie w ten sposób obiekt pozwalający na rozwój funkcji sportowo- rekreacyjnej.

D/ Gleby

Skałą macierzystą na której rozwinęły się gleby w rejonie Suwałk są pleistocenyjskie gliny i piaski zwałowe, piaski fluwioglacjalne oraz holocenyjskie torfy i namuły. Na takim podłożu wykształciły się gleby o małej i bardzo małej przydatności rolniczej. Brak jest na obszarze zajęтым przez miasto terenów o glebach objętych ochroną prawną.

E/ Szata roślinna

Według opracowanego przez Mroczkiewicza podziału przyrodniczo – leśnego Polski, miasto Suwałki położone jest w obrębie 4-tej Dzielnicy wchodzącej w skład II-giej Krainy Mazursko – Podlaskiej. W Suwałkach występują zwarte niewielkie kompleksy leśne na dwóch typach siedlisk: świeżym i wilgotnym. Na tym pierwszym wykształciły się enklawy boru świeżego i lasu mieszanego, na drugim: boru bagiennego, boru wilgotnego i boru mieszanego wilgotnego. Na szczególną uwagę zasługuje stanowisko występowania objętych ochroną modrzewi. Zwarty ich kompleks zajmuje niewielką enklawę na północnych krańcach miasta.

W obrębie miasta występują ponadto sztucznie zakładane skupiska gatunkowo wartościowej roślinności (np. park miejski) oraz pojedyncze okazy bardzo wartościowych drzew.

2. Degradacja środowiska przyrodniczego

A/ Litosfera

Podstawową przyczyną degradacji: rzeźby, gleby i podglebia w Suwałkach jest eksploatacja w granicach miasta złóż kruszywa naturalnego. Odkrywkowa działalność górnicza, z oczywistych względów, całkowicie zmienia rzeźbę terenu oraz niszczy, likwiduje pokrywę glebową i pierwotną skałę macierzystą na której wykształcił się profil glebowy. Duży zwarty obszar intensywnej eksploatacji kruszywa występuje we wschodniej części miasta w rejonie Sobolewa. Powierzchnia obszaru górniczego jest bliska 4 km². Całość tego terenu jest własnością ZG Sobolewo. Oprócz tego obszaru w granicach miasta znajdują się mniejsze enklawy silnie zdegradowanego przez działalność górniczną środowiska.

Przekształcenie rzeźby terenu polega głównie na powstawaniu w wyniku eksploatacji rozległych zagłębień, których głębokość waha się od kilku do kilkunastu metrów oraz sztucznych wyniesień (hałd) zbudowanych z materiału budującego nadkład złoża. Zmiany w pierwotnej rzeźbie terenu są nieodwracalne. Rekultywacja rzeźby polega na jej przystosowaniu do planowanych, nowych funkcji terenów poeksploatacyjnych. ZG Sobolewo ma profesjonalnie przygotowany program rekultywacji, zakładający pozostawienie wypełnionego wodą zagłębienia poeksploatacyjnego oraz doprowadzenie stoków hałd do takiego stanu iż ustaną ruchy masowe.

Po wyeksploatowaniu złoża konieczne będzie sztuczne wykształcenie nowej pokrywy glebowej. W programach rekultywacji zakłada się, że po nawiezieniu ziemi zostanie ona pokryta specjalnymi gatunkami roślinności.

B/ Atmosfera

Degradacja powietrza w mieście zależy z jednej strony od napływającego spoza miasta zanieczyszczenia, z drugiej od emisji pochodzącej z lokalnych źródeł. Przy czym te pierwsze, wpływające na tak zwane tło napływowe, mogą być położone nawet w bardzo dużych odległościach od Suwałk. Możliwość redukcji tego typu zanieczyszczeń leży poza zasięgiem możliwości działania władz miejskich. Na tło napływowe nakładają się zanieczyszczenia pochodzące z lokalnych źródeł. Można je podzielić na trzy grupy, stosując kryterium rodzaju substancji zanieczyszczającej. Do pierwszej zalicza się emitory energetyczne, które przekazują do atmosfery takie produkty jak : tlenki siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, pył. Do drugiej należą emitory przemysłowe, wydalające do atmosfery produkty związane ze stosowanym procesem technologicznym. Do trzeciej należą tzw. źródła komunikacyjne wydalające do atmosfery spaliny, w których składzie znajdują się między innymi tlenki węgla, tlenki azotu, metale ciężkie (np. tlenki ołowiu).

- *Dwutlenek siarki (SO₂)*

Łączna roczna emisja dwutlenku siarki w Suwałkach wynosiła w 1997 roku 1920,64 Mg/rok. Największymi udziałowcami w emisji dwutlenku siarki były spośród źródeł emisji zorganizowanej, następujące kotłownie:

PEC- Ciepłownia „ Główna ”,
Suwalskie Zakłady Drobiarskie,
PEC-Ciepłownia „ Centrum ”,
Fabryka Mebli „ Forte ” S.A..

W 1997 roku występowały w mieście przekroczenia obecnie obowiązującej normy stężeń chwilowych SO₂, na krańcach południowo-zachodnich, w części północno-zachodniej oraz w centrum. Występowanie tych obszarów należy wiązać między innymi z bezpośrednim wpływem zakładów przemysłowych zlokalizowanych w suwalskiej dzielnicy Papiernia . Ponadto zaznacza się wyraźny wpływ Ciepłowni: „Główniej” i „Centrum” oraz Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego.

Jeżeli w najbliższej przyszłości nie ulegnie redukcji liczba palenisk domowych na rzecz dużych jednostek energetycznych, o wysokich emitorach, to zarówno przekroczenia stężeń emisji jak i wielkość obszarów, w których one występują mogą się znacznie powiększyć.

- *2. Tlenek węgla (CO)*

Łączna roczna emisja tlenku węgla w Suwałkach w 1997 roku wynosiła 696,23 Mg/rok. Największymi udziałowcami w emisji tlenku węgla są spośród obiektów zorganizowanych następujące kotłownie:

Browar „ Północny ” Spółka z o.o.,
PEC ciepłownia „Główna”,
PEC ciepłownia „Centrum”,
Suwalskie Zakłady Drobiarskie,
Zespół Szkół Rolniczych.

Emisja tlenku węgla nie powoduje obecnie przekroczeń wartości norm na wszystkich poziomach obliczeniowych. Na przeważającej części miasta Suwałki poziom emisji CO nie przekracza 5% normy czystości powietrza.

- **3. Pył**

Łączna roczna emisja pyłu ogółem w Suwałkach w 1997 roku wynosiła 1374,09 Mg/rok. Największymi udziałowcami w emisji pyłu ogółem są spośród obiektów emisji zorganizowanej następujące kotłownie:

PEC ciepłownia „Główna”,
Suwalskie Zakłady Drobiarskie,
PEC ciepłownia „Centrum”,
Zakłady Stolarki Budowlanej „CAL”.

Emisja pyłu zawieszonego powoduje obecnie na poziomie 0,0 m n.p.g.r. przekroczenia norm w rejonie ul. Północnej oraz w rejonach ulicy Ogrodowej. Wysokie, bo w granicach 100% normy chwilowej, wartości emisji pyłu zawieszonego występują w centrum miasta w rejonach ulic: Kościuszki, Dwernickiego, Utrata i Sejneńskiej. Dużą rolę odgrywa emisja pyłu z palenisk domowych.

C/ Hydrosfera

- Wody powierzchniowe

Podstawowymi przyczynami degradacji wód rzeki Czarnej Hańczy w Suwałkach są: spływy nawozów fosforowych i azotowych z terenów rolniczych, niekontrolowane zrzuty ścieków komunalnych z nieszczelnych szamb, zrzut z oczyszczalni ścieków. Ich łączne oddziaływanie powoduje, że rzeka Czarna Hańcza prowadzi wody nie odpowiadające normom ze względu na następujące wskaźniki fizyko-chemiczne; zawiesina ogólna, fosforany, fosfor ogólny. Również podstawowy wskaźnik stanu sanitarnego rzeki, miano Coli, nie odpowiada normom zanieczyszczeń. W granicach III klasy czystości mieszczą się BZT₅ i azot amonowy. Pozostałe parametry odpowiadają I klasie czystości. Dodatkową przyczyną degradacji wód powierzchniowych w Suwałkach jest działalność kopalni eksploatujących złoża kruszywa naturalnego. Decyduje ona o jakości wody zgromadzonej w zagłębieniach poeksploatacyjnych. Innym źródłem degradacji wód jest nie w pełni zrehabilitowane, nieczynne wysypisko odpadów. W punkcie pomiarowym położonym blisko wysypiska obserwowano znaczne przekroczenia zawartości związków azotu.

- Wody podziemne

Jakość obecnie eksploatowanych wód obu warstw użytkowych jest przeważnie dobra i na ogół po odżelaznieniu i odmanganieniu odpowiada celom komunalnym. Pod względem bakteriologicznym wody z reguły są dobre jakościowo.

Istnieje natomiast bardzo duże potencjalne zagrożenie jakości wód w eksploatowanych wodonościach. Wykształcenie litologiczne sandru (żwiry i piaski) na którym położone jest miasto sprzyja bowiem łatwej migracji zanieczyszczeń do warstwy wodonośnej. Najbardziej poprzez ułatwioną migrację narażone są wody podziemne w rejonie doliny

Czarnej Hańczy, gdzie głębokość zalegania pierwszej warstwy wodonośnej waha się najczęściej od 0 do 2 m.

W interesie władz Suwałk jest podejmowanie wszelkich możliwych działań chroniących czystość wody tłoczonej z ujęcia komunalnego. Niestety tylko część jego strefy leży w granicach miasta, a więc w pełni może być kontrolowana przez władze samorządowe. Tymczasem w tym fragmencie strefy ochronnej, która położona jest w obrębie gminy Suwałki koncentracja ognisk zagrożeń jest co prawda mniejsza niż w samym mieście, jednakże stanowią one duże potencjalne niebezpieczeństwo dla czystości eksploatowanych zasobów wody. Wynika ono z faktu, iż część miejscowości położonych w obrębie strefy pozbawiona jest kanalizacji. Jak wynika z dostępnych materiałów są to następujące wsie: Czarnakowizna, Osowa, Potasznia, Białawoda, Stary Bród, Nowy Bród. Istotne jest to, że niektóre spośród nich położone są w dolinie rzeki Czarna Hańcza (Potasznia, Stary i Nowy Bród). Brak kanalizacji w tych miejscowościach grozi niekontrolowanymi zrzutami ścieków socjalno – bytowych i gnojowicy do gruntu i dalszą ich migracją do płytko zalegających warstw wodonośnych lub bezpośrednio do rzeki Czarna Hańcza.

W granicach miasta Suwałki koncentracja i zróżnicowanie ognisk zagrożeń są znacznie większe od występujących na terenach wiejskich. Do najistotniejszych potencjalnych źródeł skażenia wód podziemnych należą:

- szamba w posesjach nie podłączonych do sieci kanalizacyjnej (dotyczy to między innymi osiedla Staszica). Brak dokładnej informacji o ich szczelności,
- zrzut kolektorem burzowym do rzeki Czarna Hańcza, wód opadowych z rejonu Szpitala Wojewódzkiego i dzielnicy Północ,
- stacje benzynowe,
- znajdująca się w pobliżu ujęcia komunalnego w Suwałkach Żwirownia PKP. Obiekt ten został co prawda zamknięty w 1994 r, jednakże obecnie czynione są próby ponownego uruchomienia wydobywania. Wydobywane kruszywo jest tutaj płukane wodą pobieraną ze studni głębinowych, która zrzucana do wyrobisk poeksploatacyjnych utworzyła duży zbiornik wodny. Stwarza to zagrożenie dla ilości i jakości wód podziemnych eksploatowanych w znajdującym się w bezpośrednim sąsiedztwie ujęciu komunalnym. Problem wpływu na wody podziemne kopalni odkrywkowych kruszywa nie dotyczy tylko Żwirowni PKP, jest on znacznie szerszy. Wielkość powierzchni oraz głębokość na których prowadzone jest w mieście i gminie Suwałki wydobywanie kruszywa uzasadniają tezę, że wydobywanie kruszywa ma wpływ na naturalny obieg wody.
- nie użytkowane wysypisko odpadów. Obecnie jest ono jedynie prowizorycznie zrehabilitowane, w sąsiadujących z nim studniach ujęcia występują przekroczenia parametrów fizykochemicznych,
- wiercone, nie eksploatowane studnie. Część z nich jest źle zabezpieczona, co może prowadzić do nieumyślnego lub umyślnego skażenia warstwy wodonośnej. Studnie wiercone łatwo mogą stać się arterią przewodzącą zanieczyszczenia bezpośrednio do warstwy wodonośnej.

3. Obszary i obiekty prawnie chronione

Występowanie w mieście i jego otoczeniu obszarów i obiektów prawnie chronionych z jednej strony ogranicza swobodę w projektowaniu zagospodarowania jego przestrzeni, z drugiej pozwala na ochronę szczególnie wartościowych zasobów i walorów środowiska. W Suwałkach prawną ochroną zostały objęte:

- Obszar specjalnej ochrony ptaków Puszcza Augustowska (kod obszaru PLB200002)

OSO ptaków Puszcza Augustowska został poszerzony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 roku (Dz.U. Nr 179 z 2007 r. poz.1275) i objął swym zasięgiem tzw. Las Suwalski, na południu miasta. Całkowita powierzchnia OSO ptaków Puszcza Augustowska wynosi 143 377,7 ha, w tym na terenie miasta Suwałki 373,7 ha. Celem wyznaczenia obszaru jest ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonej formie. Obszar ten wskazany jest na załączniku nr 1 oraz na załączniku graficznym nr 2A „Studium przyrodnicze – aktualizacja w zakresie obszarów chronionych i terenów górniczych”.

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny” ustanowiony Rozporządzeniem nr 20/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r.(Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 54 z dnia 8 marca 2005 r. poz. 733 i z 2007 r. Nr 252 poz. 2631)

W granicach miasta Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny” obejmuje tereny na północy miasta położone wzdłuż rzeki Czarnej Hańczy łącznie z obszarem położonym na południe od ul. Krzywólka, tereny Lasu Szwajcaria oraz tereny położone przy wschodniej granicy miasta. Obszary te wskazane są na załączniku nr 1 oraz na załączniku graficznym nr 2A „Studium przyrodnicze – aktualizacja w zakresie obszarów chronionych i terenów górniczych”.

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie” ustanowiony Rozporządzeniem nr 21/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r.(Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 54 z dnia 8 marca 2005 r. poz. 734)

W granicach miasta Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie” obejmuje niewielki fragment Lasu Suwałki. Obszar ten wskazany jest na załączniku nr 1 oraz na załączniku graficznym nr 2A „Studium przyrodnicze – aktualizacja w zakresie obszarów chronionych i terenów górniczych”.

- „Rezerwat przyrody „Cmentarzysko Jaćwingów”

Rezerwat został utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu drzewnego z dnia 31 października 1959 roku (Monitor Polski Nr 96 z dnia 30 listopada 1956 roku poz. 517). Położony on jest w sąsiedztwie wsi Szwajcaria, a jego powierzchnia wynosi nieco ponad 4 ha. Utworzono go w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych boru świeżego wraz z cmentarzyskiem Jaćwingów z II – VI w. n. e. Nie ustalono otuliny ochronnej rezerwatu.

- Pomniki przyrody

~~Kolejnymi zarządzeniami Wojewody Suwalskiego wpisano na listę pomników przyrody 28 szczególnie wartościowych okazów drzew rosnących w mieście Suwałki. Szczegółowy ich wykaz zamieszczono w stanowiącym integralną część „Studium...”, opracowaniu omawiającym środowisko przyrodnicze.~~

~~Do włączenia do rejestru pomników przyrody wskazanych jest dalszych 13 obiektów.~~
Na liście pomników przyrody znajduje się 30 sztuk szczególnie wartościowych drzew rosnących w mieście Suwałki. Szczegółowy ich wykaz zamieszczono w dalszej części opracowania.

- Stanowisko dokumentacyjne „Szwajcaria”, objęte ochroną na podstawie Uchwały Rady Miejskiej w Suwałkach Nr XIV/113/95 z dn. 30.08.1995 r.

Zarastające oczko wodne z zespołami szuwarów we wsi Szwajcaria. Cele ochrony to:

- ochrona naturalnego oczka wodnego
- ochrona i zachowanie układów przyrodniczych z charakterystycznym składem gatunkowym

- Ochrona zasobów wód podziemnych

Eksploatowanych przez ujęcie komunalne, zlokalizowane w północno – zachodniej części Suwałk, w zakolu rzeki Czarna Hańcza.

Ujęcie komunalne dla m. Suwałki eksploatuje wody podziemne z drugiej warstwy wodonośnej oddzielonej od górnej warstwy wodonośnej dość grubym, bo o miąższości około 20 m pakietem glin zwałowych, stanowiącym izolację warstwy użytkowej. Przez obszar ujęcia przebiega granica tego pakietu. Występuje więc tutaj okno hydrogeologiczne, w którym druga warstwa wodonośna łączy się z pierwszą i stanowi wspólny poziom wodonośny. Fakt ten rzutuje na przyjęte zasady ochrony eksploatowanych zasobów wód podziemnych, gdyż układ ich krążenia powoduje, że zanieczyszczenie wód ujęcia miejskiego może nastąpić na drodze przemieszczania się zanieczyszczeń z górnej warstwy wodonośnej do okna hydrogeologicznego, gdzie wody obu poziomów mieszają się.

W celu ochrony, dobrej jakościowo wody uzyskiwanej z obszaru zasobowego ujęcia miejskiego w Suwałkach, została ustalona strefa ochronna tego ujęcia. Jej granice zostały wyznaczone zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 roku (Dz. U. Nr 116, poz.504). W obrębie strefy ochronnej wydzielono:

1. Teren ochrony bezpośredniej
2. Teren ochrony pośredniej:
 - wewnętrzny, przylegający do terenu ochrony bezpośredniej,
 - zewnętrzny.

Teren ochrony bezpośredniej obejmuje grunty, na których jest usytuowane ujęcie wody oraz pas o szerokości do 10 m., licząc od zarysu budowli i urządzeń hydrotechnicznych. Na obszarze tym zabrania się użytkowania gruntów do celów nie związanych z eksploatacją ujęcia wody.

Wielokrotnie większy obszar wokół miejskiego ujęcia wody podlega przepisom obowiązującym na terenach ochrony pośredniej. Strefa ochronna ujęcia komunalnego w Suwałkach została wyznaczona w oparciu o model matematyczny, który posłużył do opracowania dokumentacji zasobowej ujęcia. Powierzchnia całkowita strefy wynosi około 25 km² i większość jej jest położona w obrębie gminy Suwałki. Jednakże mniejsza część strefy znajdująca się w granicach miasta, stanowi zdecydowanie większe zagrożenie dla eksploatowanych zasobów wód podziemnych. Znaczna powierzchnia całkowita strefy jest konsekwencją występowania w rejonie ujęcia wody w Suwałkach wspomnianego uprzednio okna hydrogeologicznego. Gdyby istniała izolacja drugiej warstwy wodonośnej, to zasięg strefy byłby niewątpliwie mniejszy, a ponadto być może sprowadzałaby się ona jedynie do terenu wewnętrznego.

Zakazy obowiązujące na obszarze leżącym w granicach wewnętrznego terenu ochrony pośredniej jak w decyzji o ustanowieniu strefy; zakazane jest:

- rolnicze wykorzystanie ścieków,
- budowa osiedli mieszkaniowych,
- budowa dróg publicznych,
- wydobywanie kopalin,
- wykonywanie robót melioracyjnych i wykopów ziemnych,
- wykonywanie odwodnień,
- lokalizowanie zakładów przemysłowych i ferm chowu zwierząt,
- lokalizowanie magazynów produktów ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu,
- lokalizowanie wysypisk,
- urządzenie parkingów i obozowisk,
- lokalizowanie ujęć wody podziemnej dla potrzeb innych użytkowników,
- lokalizowanie cmentarzy.

Zalecenia i zakazy obowiązujące w zewnętrznym terenie ochrony pośredniej:

- w obrębie strefy wszystkie posesje (w tym szczególnie na osiedlu Staszica i przy ulicy Ogrodowej) powinny być włączone do sieci kanalizacyjnej, a tam gdzie jest to niemożliwe należy ścieki zrzucać do szczelnych szamb,
- w przypadku budowy obwodnicy suwalskiej, należy zapewnić odprowadzanie wód opadowych z jej powierzchni poza obręb strefy ochronnej,
- zakaz wprowadzania ścieków do ziemi i do rzeki Czarna Hańcza na całej jej długości,
- zakaz rolniczego wykorzystania ścieków i gnojowicy, lokalizowania wysypisk i grzebowisk zwierząt,
- zakaz wydobywania kopalin poniżej zwierciadła wody gruntowej,
- przechowywanie, magazynowanie i składowanie produktów ropopochodnych, nawozów sztucznych i innych substancji chemicznych jest możliwe pod warunkiem odpowiedniego ich zabezpieczenia.

3.1. Nowa strefa ochronna wokół miejskiego ujęcia wód podziemnych

Decyzja Wojewody Suwalskiego nr GPŚ.VII/W/6210/16/94-95, ustanawiająca przedstawioną powyżej strefę ochronną wokół miejskiego ujęcia wód podziemnych wygasa z dniem 31 października 2005 roku. Ograniczenia w niej występujące przestały obowiązywać.

Opracowanie wyznaczające nowe strefy ochronne wokół istniejącego miejskiego ujęcia wód podziemnych wraz z warunkami użytkowania stref wykonało Przedsiębiorstwo Geologiczne POLGEOL S.A. Zakład w Gdańsku na zlecenie Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Suwałkach. Celem tego opracowania jest określenie granic i warunków użytkowania strefy ochronnej ujęcia zgodnie z wymaganiami Ustawy z dnia 18 lipca 2001r. Prawo Wodne (Tekst jednolity: Dz. U. z 2005 Nr 267, poz. 2255 oraz z 2006r. Nr 170, poz. 1217). Wyznaczona we wskazanym powyżej opracowaniu strefa ochronna ujęcia wody podziemnej w Suwałkach podlegać będzie ustanowieniu w drodze rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, jako akt prawa miejscowego, ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa.

Do czasu ustanowienia w drodze rozporządzenia strefy ochronnej ustala się, niżej podane, ograniczenia i podział na strefy ochrony.

3.2. Zakres proponowanych stref ochrony i ograniczeń na ich terenie.

Wyznacza się następujące strefy ochrony ujęcia:

- Teren ochrony bezpośredniej obejmującej obszar przylegający bezpośrednio do studni, aktualnie ogrodzone, spełniające wymogi obowiązującego prawa
- Teren ochrony pośredniej obejmujący rejon zaznaczony na rysunku studium w skali 1:10 000

Ze względu na zróżnicowane warunki ochrony oraz aktualne i przewidywane w planach zagospodarowanie proponuje się wydzielenie w obrębie terenu ochrony pośredniej trzech obszarów różniących się zakresem zakazów i nakazów związanych z utrzymaniem strefy ochronnej. Proponuje się wyodrębnienie następujących obszarów w obrębie terenu pośredniego ochrony wód podziemnych:

- **Obszar A** o zaostrzonych rygorach utrzymania stref ochronnych, obejmujący stację wodociągową i obszar ograniczony zasięgami studni.
- **Obszar C** obejmujący rejon zabudowy mieszkaniowej położony na wschód od ujęcia, oraz rejon osiedla Krzywólka, gdzie ograniczenia dotyczyć będą warunków budowy nowych obiektów mieszkaniowych i infrastruktury.
- **Obszar B** na zachód od ujęcia oraz na południe od rzeki Czarna Hańcza, przeznaczony w planach rozwoju miasta do celów rekreacyjnych.

Wydzielone obszary ochronne strefy pośredniej zaznaczono na rysunku studium w skali 1:10 000.

Wyznaczona w planie strefa ochronna wokół miejskiego ujęcia wód podziemnych podlega ustanowieniu w drodze rozporządzenia przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, jako akt prawa miejscowego.

Do czasu ustanowienia w drodze rozporządzenia przez właściwy organ strefy ochronnej wokół istniejącego miejskiego ujęcia wód podziemnych, należy przestrzegać następujących ograniczeń oraz nakazów zaproponowanych dla projektowanego terenu ochrony pośredniej ujęcia komunalnego w Suwałkach oznaczonego na rysunku planu symbolami A,B i C.

3.2.1. Na obszarze A terenu ochrony pośredniej zakazuje się:

- a) zabudowy mieszkalnej, poza istniejącą na działkach nr 30245, 30246, 30247 i 30338,
- b) zabudowy: komunalnej, usługowej, przemysłowej i magazynowej niezwiązanej z funkcjonowaniem ujęcia,
- c) wprowadzania ścieków do ziemi i wód powierzchniowych,
- d) rolniczego wykorzystania ścieków i osadów ściekowych,
- e) lokalizowania ferm chowu lub hodowli zwierząt,
- f) stosowania środków ochrony roślin innych niż dopuszczone do stosowania w strefach ochrony pośredniej ujęć wody, zgodnie z rejestrem środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu i stosowania, aktualizowanym i publikowanym w Biuletynie Informacji Publicznej przez ministra właściwego do spraw rolnictwa,
- g) stosowania ponadnormatywnych dawek środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w strefach ochrony pośredniej ujęć,
- h) wykonywania wykopów budowlanych nie związanych z funkcjonowaniem ujęcia, poza obszarem działek 30245, 30246, 30247 i 30338.
- i) prowadzenia odwodnień nie związanych z funkcjonowaniem ujęcia, przy pomocy otworów studziennych,
- j) budowy stawów i zbiorników wodnych mających bezpośredni kontakt z wodami podziemnymi,
- k) mycia pojazdów mechanicznych,
- l) budowy dróg nie związanych z funkcjonowaniem ujęcia,
- m) urządzania parkingów i obozowisk ,
- n) lokalizowania cmentarzy i grzebania zwłok zwierzęcych,
- o) eksploatacji kopalin,
- p) lokalizowania składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych,
- q) przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych,
- r) stosowania środków odladzających na drogach lokalnych,
- s) lokalizowania nowych ujęć wody podziemnej, z wyjątkiem studni zastępczych i obserwacyjnych dla ujęcia komunalnego w Suwałkach
- t) budowy studni kopanych,
- u) przewozu drogowego materiałów niebezpiecznych podlegających zgłoszeniu Wojewódzkiemu Komendantowi Policji oraz Wojewódzkiemu Komendantowi Straży Pożarnej. (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie materiałów niebezpiecznych, których przewóz drogowy podlega obowiązkowemu zgłoszeniu Dz. U. NR 207, poz 1794).

3.2.2. Na obszarze A terenu ochrony pośredniej nakazuje się likwidowanie na bieżąco nieczynnych (zbędnych dla ujęcia) otworów studziennych i obserwacyjnych oraz ich oznakowań zawierających informacje o ujęciu wody i zakazie wstępu osób nieupoważnionych.

3.2.3. Na obszarze B terenu ochrony pośredniej zakazuje się:

- a) budowy zwartych osiedli mieszkaniowych,
- b) budowy budynków bez podłączenia do kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz do wodociągu
- c) budowy obiektów przemysłowych, usługowych i magazynowych,
- d) wprowadzania ścieków do ziemi i wód powierzchniowych,
- e) rolniczego wykorzystania ścieków i osadów ściekowych,
- f) lokalizowania ferm chowu lub hodowli zwierząt,
- g) stosowania środków ochrony roślin innych niż dopuszczone do stosowania w strefach ochrony pośredniej ujęć wody, zgodnie z rejestrem środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu i stosowania, aktualizowanym i publikowanym w Biuletynie Informacji Publicznej przez ministra właściwego do spraw rolnictwa,
- h) stosowania ponadnormatywnych dawek środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w strefach ochrony pośredniej ujęć,
- i) przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych,
- j) lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i rurociągów do ich transportu,
- k) lokalizowania cmentarzy i grzebania zwłok zwierzęcych,
- l) eksploatacji kopalni,
- m) lokalizowania składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych,
- n) przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych,
- o) lokalizowania nowych ujęć wody podziemnej, z wyjątkiem studni zastępczych i obserwacyjnych dla ujęcia komunalnego w Suwałkach,
- p) budowy studni kopanych,
- q) przewozu drogowego materiałów niebezpiecznych podlegających zgłoszeniu Wojewódzkiemu Komendantowi Policji oraz Wojewódzkiemu Komendantowi Straży Pożarnej. (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie materiałów niebezpiecznych, których przewóz drogowy podlega obowiązkowemu zgłoszeniu Dz. U. NR 207, poz 1794);

3.2.4. Na obszarze B terenu ochrony pośredniej nakazuje się:

- a) wprowadzenie znaków drogowych zakazujących ruch pojazdów przewożących ładunki niebezpieczne, podlegające zgłoszeniu Wojewódzkiemu Komendantowi Policji oraz Wojewódzkiemu Komendantowi Straży Pożarnej w terminie 3 miesięcy od wejścia w życie Rozporządzenia ustalającego strefę ochronną;
- b) wykonanie raportów oddziaływania na środowisko dla projektowanych na tym terenie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których obowiązek sporządzenia raportu w trybie art. 51 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627) może być

- wymagany – ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania zagrożeń wód podziemnych;
- c) odprowadzenie wód opadowych z terenów zabudowanych, dróg i parkingów szczelnymi rurociągami poza granice strefy.

3.2.5. Na obszarze C terenu ochrony pośredniej zakazuje się:

- a) budowy budynków mieszkalnych i innych jeżeli nie będą podłączone do: kanalizacji sanitarnej i wodociągu.
- b) lokalizowania zakładów przemysłowych
- c) wprowadzania ścieków do ziemi i wód powierzchniowych za wyjątkiem oczyszczonych wód opadowych odprowadzanych na podstawie pozwolenia wodnoprawnego,
- d) lokalizowania ferm chowu lub hodowli zwierząt,
- e) rolniczego wykorzystania ścieków i osadów ściekowych,
- f) stosowania środków ochrony roślin innych niż dopuszczone do stosowania w strefach ochrony pośredniej ujęć wody, zgodnie z wykazem środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu i stosowania, aktualizowanym i publikowanym w Biuletynie Informacji Publicznej przez ministra właściwego do spraw rolnictwa ,
- g) stosowania ponadnormatywnych dawek środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w strefach ochrony pośredniej ujęć,
- h) lokalizowania cmentarzy i grzebania zwłok zwierzęcych,
- i) pozyskiwania kopalin,
- j) lokalizowania składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych,
- k) przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych,
- l) lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i rurociągów do ich transportu,
- m) budowy studni kopanych
- n) lokalizowania zakładów produkcyjnych i usługowych, których działalność może doprowadzić do zanieczyszczenia lub skażenia powierzchni ziemi.

3.2.6. Na obszarze C terenu ochrony pośredniej nakazuje się:

- a) wprowadzenie znaków drogowych zakazujących ruch pojazdów przewożących ładunki niebezpieczne, podlegające zgłoszeniu Wojewódzkiemu Komendantowi Policji oraz Wojewódzkiemu Komendantowi Straży Pożarnej w terminie 3 miesięcy od wejścia w życie Rozporządzenia ustalającego strefę ochronną;
- b) wykonanie raportów oddziaływania na środowisko dla projektowanych na tym terenie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których obowiązek sporządzenia raportu w trybie art. 51 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627) może być wymagany – ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania zagrożeń wód podziemnych oraz określenia niezbędnych działań zapobiegających tym zagrożeniom;
- c) odprowadzenie wód opadowych z terenów zabudowanych, dróg i parkingów rurociągami do ziemi i wód powierzchniowych na podstawie pozwolenia wodnoprawnego;

- d) podłączenie wszystkich budynków do: kanalizacji sanitarnej i wodociągu.
- e) Wymienione w lit. d) ograniczenia w zagospodarowaniu terenów objętych strefą ochrony pośredniej ujęcia wody podziemnej ujęcia komunalnego w Suwałkach mogą być zmienione w trybie decyzji administracyjnej na podstawie aktualnych przepisów odrębnych.

3.2.7. Na terenie ochrony bezpośredniej w promieniu 10 m dla studni ujęcia komunalnego ustala się:

- a) zakazuje się użytkowania gruntów na cele nie związane z eksploatacją ujęcia;
- b) nakazuje się odprowadzać wody opadowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody;
- c) nakazuje się zagospodarować teren zielenią;
- d) nakazuje się ograniczyć do niezbędnych potrzeb przebywanie osób nie zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody;
- e) nakazuje się oznakować teren ochrony bezpośredniej poprzez umieszczenie na ogrodzeniu tablic.

3.3. Pozostałe strefy ochronne wokół ujęć wód podziemnych.

Na terenie miasta wyznaczono do końca 2007 roku trzy strefy ochronne. Są to:

1) strefa ochrony pośredniej zakładowego ujęcia wody przy Fabryce Mebli FORTE S.A. 3STS Oddział w Suwałkach ustanowiona decyzją Wojewody Podlaskiego nr ROŚ.III.6811/7/01 z dnia 28.09.2001 r. Na terenie ochrony pośredniej wprowadzono zakaz:

- a) bezpośredniego wprowadzania ścieków do ziemi,
- b) przechowywania, magazynowania i składowania odpadów promieniotwórczych, produktów ropopochodnych, nawozów sztucznych i innych substancji chemicznych bez odpowiedniego zabezpieczenia wymaganego przepisami z zakresu ochrony środowiska, prawa budowlanego i przepisów przeciwpożarowych,
- c) urządzania wysypisk śmieci i wylewisk nieczystości,
- d) lokalizacji nowych ujęć wód podziemnych.

2) strefa ochrony pośredniej ujęcia wody podziemnej na terenie Jednostki Wojskowej 1747 w Suwałkach ustanowiona rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie z dnia 17.04.2002 r. W granicach terenu ochrony pośredniej zabrania się wykonywania robót oraz innych czynności powodujących zmniejszenie przydatności ujmowanej wody i wydajności ujęcia, a w szczególności:

- a) bezpośredniego wprowadzania ścieków do ziemi,
- b) przechowywania lub składowania odpadów promieniotwórczych,
- c) lokalizowania magazynów ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu,
- d) lokalizowania składowisk odpadów,
- e) wykonywania odwodnień budowlanych i wykopów ziemnych, z wyjątkiem wykopów pod wodociągi i kanalizację,

- f) urządzania parkingów i mycia pojazdów,
 - g) stosowania nawozów sztucznych oraz chemicznych środków ochrony w ilościach przekraczających możliwości sorbcyjne roślin.
- 3) strefa ochrony pośredniej zewnętrznej ujęcia wody podziemnej Browaru Północnego Sp. z o.o. w Suwałkach ustanowiona decyzją Prezydenta Miasta Suwałki nr ROŚ.III.6811/7/01 z dnia 28.09.2001 r. Na terenie ochrony pośredniej zewnętrznej wprowadzono następujące zakazy, nakazy i ograniczenia:
- a) bezpośredniego wprowadzania ścieków do ziemi i wód powierzchniowych,
 - b) rolniczego wykorzystywania ścieków,
 - c) przechowywania i składowania wszelkiego rodzaju odpadów,
 - d) przechowywania, przesyłania, magazynowania i składowania odpadów promieniotwórczych, produktów ropopochodnych, nawozów sztucznych i innych substancji chemicznych bez odpowiedniego zabezpieczenia wymaganego stosownymi wytycznymi i przepisami budowlanymi, ppoż. I ochrony środowiska,
 - e) intensywnego stosowania nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin,
 - f) wydobywania kopalin poniżej zwierciadła wody gruntowej,
 - g) lokalizowania nowych ferm chowu zwierząt,
 - h) lokalizowania wysypisk komunalnych i przemysłowych,
 - i) lokalizowania cmentarzy i grzebowisk zwierząt,
 - j) lokalizowania nowych ujęć wody podziemnej.

Wymienione powyżej strefy ochronne pośrednie zostały zaznaczone na rysunku Studium w skali 1 : 10 000, stanowiącym załącznik nr 2 do uchwały oraz w załączniku graficznym nr 2A pt. Studium przyrodnicze - Aktualizacja w zakresie obszarów chronionych i terenów górniczych.

- Ochrona złóż kopalin

Dla złoża kruszywa naturalnego Sobolewo B – Północ został ustanowiony obszar górniczy o powierzchni 3,95 km² (decyzja Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych nr MB-5/MB/75 z dnia 16.10.1975 r.) oraz teren górniczy o powierzchni 4,19 km² (decyzja Ministra BiPMB nr MB/5/BK/66/82 z dnia 29.09.1982 r.). Zarówno teren jak i obszar górniczy „Sobolewo” położone są w granicach miasta Suwałki, w jego południowo-wschodniej części.

Powyższe decyzje zostały zmienione. Dla złoża Sobolewo B - Północ utworzono koncesję Wojewody Podlaskiego nr SR.IV-7412/II/99/03 z dnia 5.08.2003 r. teren górniczy „Sobolewo I” w którym wydzielono obszar górniczy „Sobolewo I” oraz „Sobolewo II”. Wydobywanie kruszywa prowadzone jest na terenie obszaru górniczego „Sobolewo I” przez Suwalskie Kopalnie Surowców Mineralnych.

Złoże kruszywa naturalnego Sobolewo A² zostało udokumentowane w 1972 r. na wniosek Dyrekcji Okręgowej Dróg Publicznych w Białymstoku. Dokumentacja geodezyjna została zatwierdzona decyzją Prezesa Centralnego Urzędu Geologii z dnia 1 stycznia 1972 r. znak: KZK/012/K/257/72. Złoże zalega na gruntach w obrębie miasta Suwałki. Udokumentowane złoże składało się z 4 pól.

W roku 1995 zostały wykonane wiercenia w celu rozpoznania złoża kruszywa naturalnego „Sobolewo C” położonego pomiędzy złożami „Sobolewo A” i „Sobolewo B”.

Z przeprowadzonych prac geologicznych wynika, że parametry górnicze i jakościowe złoża odpowiadają kryteriom bilansowości i Przedsiębiorstwo Materiałów Drogowych „Kruszbet” zamierza to złoże dokumentować i eksploatować.

W 2006 r. Wojewoda Podlaski wydał koncesję na wydobycie kruszywa ze złoża „Sobolewo C” przez okres 5-ciu lat. Dla tego złoża ustanowiono trzy obszary górnicze (pole 1, 2a, 2b) o łącznej powierzchni 6,23 ha oraz dwa tereny górnicze (dla pola 1 oraz dla pól 2a i 2b) o powierzchni 9,74 ha. Wydobycie kopaliny odbywa się jednym piętrem eksploatacyjnym w warstwie suchej tj. do głębokości 1 m ponad zwierciadło wody gruntowej.

W 2008 r. Wojewoda Podlaski wydał koncesję na wydobycie kruszywa ze złoża „Sobolewo C – pole 2c” przez okres 5-ciu lat. Koncesja ta tworzy obszar górniczy o powierzchni 3,28 ha i teren górniczy o powierzchni 4,21 ha.

W latach 1978-92 zostały wyeksploatowane: pole III i część pola II przez Przedsiębiorstwo Produkcji Materiałów Drogowych w Suwałkach. Eksploatacja złoża w tej części została wstrzymana ze względu na brak koncesji na część pola II. Przedsiębiorstwo od 1993 r. prowadzi eksploatację pola IV złoża Sobolewo A w oparciu o koncesję udzieloną przez Wojewodę Suwalskiego z dn. 11 marca 1996 r. znak: GPS VIIq-7512/5-92/96 ze zmianą znak OS IIIq-7512/5-92-96/97 z dnia 5 grudnia 1997 roku. *Przedsiębiorstwo Materiałów Drogowych „Kruszbet” otrzymało koncesję na eksploatację złoża „Sobolewo A-pole II”. Koncesja ta udzielona przez Wojewodę Podlaskiego dn. 05 listopada 2002 r. znak: ŚR.IV-7412/II/96/02 wygasa 30 listopada 2012 r. Eksploatacja złoża Sobolewo A została już prawie zakończona. Niewybrane zasoby kruszywa, które zalegają w tym złożu znajdują się poniżej poziomu wód gruntowych i ze względu na bliskość rzeki Czarnej Hańcy nie mogą być eksploatowane.*

Teren górniczy złoża Potasznia I położony w sąsiedztwie zachodnich granic miasta zajmuje powierzchnię około 32 ha.

Ponadto w zachodniej części miasta występują kolejne trzy tereny górnicze, o powierzchni: 0,52 ha, 0,78 ha i 7, 5191 ha.

^{2/} treść powyższa według pisma Wydziału Ochrony Środowiska UW w Suwałkach nr OS IIIq 7512/5-92-96/97 z dnia 21 lipca 1997 roku oraz pisma Przedsiębiorstwa Produkcji Materiałów Drogowych „Kruszbet” S.A. nr PPMD-3/11/98 z 10 marca 1998 r.

Dla pierwszego, określonego jako złożo „Suwałki III”, położonego w niewielkim oddaleniu od ul. Buczka, obowiązuje koncesja Wojewody Podlaskiego nr ROŚ.IV-7412/II-VII/16/93/01 z dnia 17.12.2001 r. ważna do 31.12.2011 r.

Dla drugiego, określonego jako „Suwałki IV”, położonego przy ul. Bakalarzewskiej w pobliżu Góry Szubienica, obowiązuje koncesja wydana przez Prezydenta Miasta Suwałk. Powyższa koncesja ważna do końca 2009 roku ustanawia teren górniczy i obszar górniczy.

Dla trzeciego, określanego jako złożo „Suwałki VI”, położonego przy drodze dojazdowej do Zielonego Kamedulskiego, obowiązuje koncesja wydana przez Marszałka Województwa Podlaskiego. Powyższa koncesja ważna jest do 31 lipca 2027 roku. Przez teren ten przebiega planowana obwodnica Suwałk. Dla tego terenu obowiązkowo należy sporządzić plan miejscowy, który uwzględniałby w planowanym złożu filary ochronne od planowanej obwodnicy miasta, wraz z urządzeniami obsługi takimi, jak: parkingi i obiekty usługowe.

Tereny górnicze ustanowione decyzjami administracyjnymi zostały zaznaczone na rysunku Studium w skali 1 : 10 000, stanowiącym załącznik nr 2 do uchwały oraz w załączniku graficznym nr 2A pt. Studium przyrodnicze - Aktualizacja w zakresie obszarów chronionych i terenów górniczych.

~~Zgodnie z Prawem Geologicznym i Górniczym (Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r., Dz. Ustaw nr 27, poz.96) na obszarach górniczych może być prowadzona jedynie działalność związana z wydobyciem kopaliny. Są więc one wyłączone spod innych form zagospodarowania.~~ *Prawo Górnicze i Geologiczne, art.53 nakłada obowiązek sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego. Plany miejscowe dla wszystkich terenów górniczych, powinny uwzględnić tendencje rozwojowe miasta, szczególnie w zakresie modernizacji układu drogowego (planowana zachodnia obwodnica Suwałk), a także inne uwarunkowania związane z perspektywiczną rozbudową miasta.*

*Granice udokumentowanych złóż kopalin naniesiono na załącznik graficzny nr.... pt.:
.....*

- Ochrona gruntów rolnych klas III – IV oraz klas V – VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego

Podstawa prawna: Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995 r. (Dz. U. Nr 16 poz. 78). Grunty tego typu należy chronić przed zmianą przeznaczenia.

- Ochrona lasów

Podstawa prawna: jak wyżej.

Zmiana przeznaczenia gruntów leśnych, stanowiących własność Skarbu Państwa wymaga zgody Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, a pozostałych gruntów leśnych zgody wojewody.

- Lasy ochronne

Zgodnie z art. 15 pkt. 7a Ustawy o lasach z 1992 r. (Dz. U. 101 poz. 444) lasy

położone w granicach administracyjnych i w odległości 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców mają charakter lasów ochronnych. Podstawą prawną uznania lasu za las ochronny jest decyzja ministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa.

W granicach administracyjnych miasta znajdują się lasy o powierzchni 858 ha (wg danych geodezyjnych na 01.01.1997 r.) w tym: zwarte kompleksy Lasu Suwalskiego i Szwajcarskiego. Oba kompleksy mogą zostać uznane prawnie jako lasy ochronne.

Dla terenów obrzeżnych proponuje się przyjęcie następujących zasad zagospodarowania:

- zachowanie ogólnodostępnego pasa o szerokości min. 5 m wzdłuż granicy lasów, dla celów ochronnych i przeciwpożarowych,
- zachowanie odległości min. 30 m. od granicy lasów od projektowanej zabudowy.

Pomniki przyrody istniejące

Nr rej.	Przedmiot ochrony	Lokalizacja
450	Dąb szypułkowy, tzw. „Wolności”, obw. 14.70 m., wys. 17.00 m.	Suwałki park miejski
487	Dąb szypułkowy obw. 3.95 m. wys. 19.00 m.	Suwałki, przy ul. Wigierskiej
488	Kasztanowiec zwyczajny obw. 3.21 m. wys. 20.00 m.	Suwałki, na terenie browaru Północnego, przy portierni
489	Kłon zwyczajny obw. 2.65 m. wys. 18.00 m.	Suwałki, na terenie posesji przy ul. Kościuszki 45
490	Jesion wyniosły obw. 2.55 m. wys. 24.00 m.	Suwałki, przy Szkole Podstawowej nr 9, ul. Brzostowskiego
491	Jesion wyniosły obw. 2.20 m. wys. 20.00 m.	Suwałki, na trawniku przed budynkiem Rejonowej Straży Pożarnej
492	Sosna czarna obw. 0.90 m. wys. 7.00 m.	Suwałki, za budynkiem Muzeum Marii Konopnickiej

Pomniki przyrody proponowane

Lp.	Przedmiot ochrony	Lokalizacja
1	Kłon zw.	Oznaczono na planie parku jako nr 1 (149)

	2.90 x 25.00	w południowo-wschodniej części parku
2	Jesion wyn. 2.70 x 25.00	Oznaczono na planie parku jako nr 2 (107) — w południowo-wschodniej części parku
3	Jesion wyn. 2.86 x 24.00	Oznaczono na planie parku jako nr 3 (kolor czerwony) (388) — w południowo-zachodniej części parku
4	Jesion wyn. 2.80 x 23.00	Oznaczono na planie parku jako nr 4 (87) — w południowo-zachodniej części parku
5	Jesion wyn. 2.64 x 21.00	Oznaczono na planie parku jako nr 5 (365) — w południowo-zachodniej części parku
6	Jesion wyn. 2.70 x 22.00	Oznaczono na planie parku jako nr 6 (44) — w północnej części parku, przy ogrodzeniu półkola, gdzie stoi figura Świętej Jadwigi Śląskiej
7	Jesion wyn. Glistnik 3.62 x 26.00	Oznaczono na planie parku jako nr 7 (449) — w południowo-zachodniej części parku (bliżej środka)
8	Jesion wyn. 2.54 x 23.00	Oznaczono na planie parku jako nr 8 (90) — środek parku. W południowej części parku — blisko kościoła Najświętszego Serca Pana Jezusa
9	Klon zw. 3.24 x 26.00	Oznaczono na planie parku jako nr 9 (312) — w południowo-środkowej części parku
10	Klon zw. 2.57 x 26.00	Oznaczono na planie parku jako nr 10 (87) — w południowo-zachodniej części parku, naprzeciwko nr 4 — po drugiej stronie ścieżki
11	Topola niekłańska 4.22 x 29.00	W pobliżu mostu na rzece Czarna Hańcza — ul. Utrata, 14 m. od ul. Wigierskiej i 25 m. od mostu, na zachód od ul. Utrata
12	Wierzba krucha 5.75 x 22.00	20 m. od Czarnej Hańczy i 30 m. od końca ul. 1 Maja (ślepa ulica), na przedłużeniu tej ulicy, po zachodniej stronie jej krawędzi.
13	Topola n. 4,67 x 31	3 m. od chodnika i 15 m. od Czarnej Hańczy, przed mostem, po zachodniej stronie ul. T. Kościuszki
14	Olcha czarna 3,22 x 19	8 m. od Czarnej Hańczy i ok. 40 m. od Straży Pożarnej i ok. 100 m. od ul. Mickiewicza — na południe od tej ulicy.
15	Dąb szyp. KAMEDUŁ 3,96 x 19	12 m. od ul. Wigierskiej i 40 m. od ul. Noniewiczza od strony wschodniej budynku mieszkalnego.
16	Topola n. 4,24 x 19	Ok. 50 m. na zachód od ul. Kościuszki, 8 m. od Czarnej Hańczy — za topolą gałęzistą.
17	Topola niekłańska Dorota 4,59 x 30	4 m. od rzeki, na południowym jej brzegu, 40 m. od ul. Wojska Polskiego i mostu, na wschód od mostu.
18	Klon zw. STRAŻAK 3,35 x 22	Ok. 60 m. na południe od budynku Straży Pożarnej 2 m. od południowej strony ogrodzenia w lewym rogu ogrodzenia.

19	Kłon zw. 2,71 x 26	Po wejściu przez bramę główną na teren ementarza od ul. Zarzecze 10 m. na północ od alei głównej, 14 m. od parkanu (po prawe stronie alei).
20	Jesion wyn. 2,54 x 26	Pomiędzy domem z ul. Gałaja 29A i 29B. 1,6 m. od budynku 29B (w podwórku na prawo, po wejściu od ulicy).
21	Topola n. 3,32 x 21	8 m. na zachód od ul. Staszica i 4 m. na północ od ul. Bakalarzewskiej
22	Wierzba krucha 3,72 x 29	6 m. na południe od ul. Bakalarzewskiej, 2 m. od rzeki
23	Kasztanowiec 2,20 x 13	Ok. 27 m. na południe od ul. Sejneńskiej i 2 m. po stronie wschodniej ul. Waryńskiego, pomiędzy jezdnią a chodnikiem.
24	Brzoza brodawkowata 2,30 x 19	Po stronie południowej ul. Wigierskiej przy samym ogrodzeniu, około 40 m. od budynku mieszkalnego ul. Wigierska 42A.
25	Gruszka dzika (pirus communis) 1,85 x 14	Ok. 10 m. od ul. Sejneńskiej na północ od tej ulicy, 11 m. na wschód od biblioteki — pomiędzy drogą w kierunku cerkwi staroobrzędowej a biblioteką.
26	Kasztanowiec Nr 1 1,98 x 14	Po stronie północnej ul. Sejneńskiej — 2,5 m. od jezdni, na wys. wschodniego rogu bloku Zespołu Szkół Technicznych.
27	Kasztanowiec Nr 2 2,40 x 14	Jak wyżej, lecz na wysokości bloku mieszkalnego nr 18 po tej samej stronie ul. Sejneńskiej co l.p. 26 (Nr 1) ok. 35 m. na zachód od Nr 1 oraz 0,3 m. od jezdni.
28	Orzech włoski (juglans regia) 1,58 x 13	5 m. na wschód od domu Nr 47 — w ogródku, 8 m. na północ od ul. Utrata Krótka.
29	Wierzba krucha odm. biała, Helena 4,52 x 21	Po stronie południowej ulicy Utrata Krótka, przy starym domku, po przeciwnej stronie Palarni Kawy SIDO.
30	Lipa drobnolistna Ania 2,86 x 21	Pomiędzy domem Nr 2 ul. Wigierskiej a kościołem Ewangelicko-Augsburskim przy ul. Kościuszki 3 m. po stronie południowej domu Nr 2 i ok. 40 m. od ul. Kościuszki.
31	Kłon zw. Łukasz 2,66 x 19	Pomiędzy jezdnią a budynkiem Nr 13 przy ul. Wesołej, 4 m. od tego budynku.
32	Grab Nr 1 1,81 x 16	2 m. na północ od chodnika ul. Mickiewicza, przed bramą sklepu — budynek Nr 8 lewa strona rogu bramy.
33	Grab 1,63 x 16	5 m. na północ od chodnika ul. Mickiewicza, bliżej sklepu w bud. Nr 8, przed bramą, prawy róg wjazdu do zagrody.

Lista pomników przyrody obowiązująca na koniec 2007 roku

Ll.p.	Gatunek	Rok utworzenia	Położenie	Właściciel gruntu	Opis	Miejsce i data ogłoszenia aktu o uznaniu lub utworzeniu obiektu ochrony
1.	Dąb szypułkowy	1957	Park Konstytucji 3 Maja, od strony kościoła św. Aleksandra	Skarb Państwa	obwód: 1,47 m, wysokość: 17 m	Uchwała Nr XVIII/62 Prezydium WRN w Białymstoku z 18.06.1957 r. Dz. U. WRN w Białymstoku Nr 4
2.	Dąb szypułkowy	1996	ul. Wigierska 4, między budynkiem mieszkalnym a zabudowaniami gospodarczymi	osoba prywatna	obwód: 3,95 m, wysokość: 19 m	Rozporządzenie Nr 32/96 Wojewody Suwalskiego z 26.06.1996 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 49, poz. 139
3.	Kasztanowiec zwyczajny	1996	ul. Wigierska 10, przy portierni	Skarb Państwa	obwód: 3,32 m, wysokość: 20 m	Rozporządzenie Nr 32/96 Wojewody Suwalskiego z 26.06.1996r.Dz. U. Woj. Suw. Nr 49, poz. 139
4.	Jesion wyniosły	1996	teren SP Nr 9, ul. Brzostowskiego, przy drewnianym ogrodzeniu, na trawniku	Skarb Państwa	obwód: 2,55 m, wysokość: 24 m	Rozporządzenie Nr 32/96 Wojewody Suwalskiego z 26.06.1996 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 49, poz. 139
5.	Jesion wyniosły	1996	ul. Mickiewicza, przed budynkiem Komendy Rejonowej Straży Pożarnej	Skarb Państwa	obwód: 2,30 m, wysokość: 22 m	Rozporządzenie Nr 32/96 Wojewody Suwalskiego z 26.06.1996 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 49, poz. 139
6.	Sosna czarna	1996	za muzeum Marii Konopnickiej przy ul. Kościuszki	Skarb Państwa	obwód: 0,9 m, wysokość: 7m	Rozporządzenie Nr 32/96 Wojewody Suwalskiego z 26.06.1996 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 49, poz. 139
7.	Klon zwyczajny	1998	Park Konstytucji 3 Maja	Skarb Państwa	obwód: 2,9 m, wysokość: 25 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
8.	Jesion wyniosły	1998	Park Konstytucji 3 Maja	Skarb Państwa	obwód: 2,86 m, wysokość: 24 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
9.	Jesion wyniosły	1998	Park Konstytucji 3 Maja	Skarb Państwa	obwód: 2,8 m, wysokość: 23 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
10.	Klon zwyczajny	2001	skwer przy skrzyżowaniu ulic Sejneńskiej i Utrata	Mienie komunalne Miasta Suwałki	obwód: 2,79 m, wysokość: 21 m	Rozporządzenie Nr 28/01 Woj. Pódl. z 03.10.2001 r. Dz. Urz. Woj. Pódl. Nr 45, poz. 758
11.	Jesion wyniosły	1998	Park Konstytucji 3 Maja	Skarb Państwa	obwód: 2,54 m, wysokość: 23 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510

Ll.p.	Gatunek	Rok utworzenia	Położenie	Właściciel gruntu	Opis	Miejsce i data ogłoszenia aktu o uznaniu lub utworzeniu obiektu ochrony
12.	Klon zwyczajny	1998	Park Konstytucji 3 Maja	Skarb Państwa	obwód: 2,57 m, wysokość: 26 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
13.	Topola niekłańska	1998	róg ul. Bakalarzewskiej i ul. Staszica	Skarb Państwa	obwód: 3,32 m, wysokość: 21 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
14.	Wierzba krucha	1998	przy rzece Czarna Hańcza, na przedłużeniu ul. 1 Maja, 30 m od jej końca	Skarb Państwa	obwód: 5,75 m, wysokość: 22 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
15.	Olcha czarna	1998	ul. Mickiewicza, ok. 8 m od Czarnej Hańczy i o. 40 m od Straży Pożarnej	Skarb Państwa	obwód: 3,22 m, wysokość: 19 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
16.	Topola niekłańska	1998	ok. 50 m na zach. Od mostu na ul. Kościuszki, 8 m od Czarnej Hańczy	Skarb Państwa	obwód: 4,24 m, wysokość: 19 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
17.	Jesion wyniosły	1998	ul. Gałaja, między domem nr 29a i 29b	Skarb Państwa	obwód: 2,54 m, wysokość: 26 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
18.	Wierzba krucha	1998	ul. Bakalarzewska, 2 m od mostu na rz. Czarna Hańcza	Skarb Państwa	obwód: 3,72 m, wysokość: 9m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
19.	Kasztanowiec zwyczajny	1998	ul. Waryńskiego, ok. 27 m na południe od ul. Sejneńskiej, między jezdnią a chodnikiem	Skarb Państwa	obwód: 2,20 m, wysokość: 13 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
20.	Brzoza brodawkowata	1998	ul. Wigierska 42a, przy ulicy, ok. 40 m do budynku mieszkalnego	osoba prywatna	obwód: 2,30 m, wysokość: 19 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
21.	Grusza dzika	1998	ul. Sejneńska, ok. 10 m od ulicy, 11 m na wsch. od biblioteki	Skarb Państwa	obwód: 1,85 m, wysokość: 14 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
22.	Kasztanowiec zwyczajny	1998	ul. Sejneńska, w pobliżu Zespołu Szkół Technicznych	Skarb Państwa	obwód: 1,98 m, wysokość: 14 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
23.	Kasztanowiec zwyczajny	1998	ul. Sejneńska, w pobliżu Zespołu Szkół Technicznych	Skarb Państwa	obwód: 2,4 m, wysokość: 14 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510

Ll.p.	Gatunek	Rok utworzenia	Położenie	Właściciel gruntu	Opis	Miejsce i data ogłoszenia aktu o uznaniu lub utworzeniu obiektu ochrony
24.	Orzech włoski	1998	ul. Utrata 47, w ogródku	osoba prywatna	obwód: 1,58 m, wysokość: 13 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
25.	Lipa drobnolistna	1998	ul. Kościuszki, przy kościele ewangelickim	Skarb Państwa	obwód: 2,86 m, wysokość: 21 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
26.	Grab pospolity	1998	przy ul. Mickiewicza 8	Mienie komunalne Miasta Suwałki	obwód: 1,81 m, wysokość: 16 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
27.	Klon zwyczajny	1998	ul. Wesoła 13, między jezdnią a budynkiem	Skarb Państwa	obwód: 2,66 m, wysokość: 19 m	Rozporządzenie Nr 222/98 Wojewody Suwalskiego z 14.12. 1998 r. Dz. U. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510
28.	Leszczyna turecka	1995	ul. Plater 26, działka nr 10065/7	Skarb Państwa	obwód: 1,36 m, wiek ok. 100 lat	Uchwała Nr XIV/112/95 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 30. 08. 1995 r.
29.	Leszczyna turecka	1995	ul. Plater 26, działka nr 10065/7	Skarb Państwa	obwód: 1,09 m, wiek ok. 100 lat	Uchwała Nr XIV/112/95 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 30. 08. 1995 r.
30.	Wierzba krucha	2004	nad brzegiem zalewu Arkadia na działce nr 31363/8	Skarb Państwa	obwód: 5,3 m, wysokość: 28 m	Rozporządzenie Nr 41/04 Woj. Podl. z 01.04.2004 r. Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 41, poz. 748

2. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska kulturowego

Na terenie miasta, wg wykazu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 1998 r. – w załączeniu, znajdują się obecnie **znajdowały się** 182 obiekty wpisane do rejestru zabytków, obejmujące: zabytkowy układ urbanistyczny, kościoły (2), cerkwie (2), zespoły koszarowe (4), zespół ratusza, obiekty użyteczności publicznej (6), budynki mieszkalne (156), parki (1) i cmentarze (7) oraz 40 obiektów przewidzianych do wpisu do rejestru zabytków.

Obecnie zgodnie z wykazem obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Suwałki (stan na 2007 r), na terenie miasta znajdują się 375 obiektów.

Na rysunku studium kulturowego przedstawione zostały:

- granice strefy pełnej ochrony konserwatorskiej „A”
- granice strefy ochrony konserwatorskiej „B”
- ważniejsze obiekty zabytkowe
- zespoły koszarowe znajdujące się poza śródmieściem, z obiektami zabytkowymi wg Rejestru

- ~~park zabytkowy, cmentarze~~
- ~~układ ulic z XVIII i XIX w.~~
- ~~proponowane strefy ochrony krajobrazu~~
- ~~ciągi i punkty widokowe.~~

Suwałki swymi korzeniami sięgają do początków XVIII w., tj. do 1715 r. kiedy to mieszkańcy otrzymują przywilej lokacji miasta potwierdzony przez Augusta II nadaniem prawa magdeburskiego w 1720 r. Od tego też czasu następuje szybki rozwój miasta. Ulica Kościuszki - stanowiąca główny trakt Suwałk - ukazuje bogactwo architektury XVIII i XIX w., a zabytkowa część śródmieścia stanowi obecnie dobrze zachowany zespół urbanistyczny z epoki Królestwa Kongresowego. Układ przestrzenny obecnego śródmieścia przetrwał w stanie nienaruszonym. Zachowana architektura, o charakterze klasycystycznym i eklektycznym posiada charakter wyraźnie polski, jakkolwiek widoczne są tu wpływy litewskie, białoruskie i wielkoruskie. W bliskim sąsiedztwie zachowały się zespoły zabudowy parterowej drewnianej zgrupowane wokół ul. Kamedulskiej i Gałaja. Stanowią one świetny przykład XIX - wiecznego małomiasteczkowego budownictwa.

Granice strefy ochrony konserwatorskiej wyznaczone decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach Nr KL W KZ 534/31/d/79 z dn. 15 maja 1979 roku obejmują obszar zawarty pomiędzy rzeką Czarna Hańcza od zachodu i południa oraz ulicami Zacisze, gen. J. Dwernickiego, Noniewicza i ul. 1-Maja do rzeki Czarna Hańcza i jest to obszar większy niż zespół śródmiejski.

Ponadto na terenie miasta wyznaczono dwie dodatkowe strefy ochrony konserwatorskiej z mocy:

- *Decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach KL. WKZ 534/845/d/91 z 24.09.1991 r. w sprawie wpisania do rejestru zabytków zespołu koszarowego przy ul. 23 Października, w skład którego wchodzi budynki koszarowe i gospodarcze, łącznie osiem obiektów. Wokół tej grupy obiektów wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej.*
- *Decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach WKZ 534/807/d/90 z dnia 30.03.1990 r. w sprawie wpisania do rejestru zabytków budynków głównych budynków zespołu koszarowego przy ul. Pułaskiego (budynki sztabowe, łączności, koszary, kasyno), Wokół tej grupy obiektów wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej.*

~~Obszar ten został podzielony na strefy:~~

- ~~„A” — pełnej ochrony konserwatorskiej~~
- ~~„B” — ochrony konserwatorskiej.~~

W strefie ochrony konserwatorskiej wyznaczonej decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach Nr KL W KZ 534/31/d/79 z dn. 15 maja 1979 roku W strefie „A” obowiązuje priorytet ochrony konserwatorskiej, a historyczna zabudowa podlega bezwzględniemu zachowaniu. Zachowaniu podlegają: układ ulic w istniejących liniach regulacyjnych oraz linie zabudowy wyznaczone zabytkowymi budynkami, podziały własnościowe zastrzeżone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, budynki zabytkowe i ich usytuowanie oraz historyczne zasady zabudowy pierzei.

W strefie tej zachowuje się dotychczasową funkcję jak mieszkalnictwo, kultura, handel, gastronomia, nieuciążliwe rzemiosło i obsługa turystyki. Pożądane byłoby wyłączenie z ruchu kołowego część ulicy Kościuszki i przeznaczenie jej na pasaż pieszy o charakterze usługowo-kulturalnym. W budynkach o charakterze reprezentacyjnym zaleca się lokalizować funkcje o wysokiej randze dla miasta i województwa. W miejsce plomb w istniejącej zabudowie dopuszcza się nową zabudowę o współczesnym wyglądzie nawiązującą bryłą i detałem do historycznej zabudowy; w przypadku zabudowy drewnianej w pierwszej kolejności plomby należy uzupełniać drewnianymi budynkami przeniesionymi z innych rejonów miasta. Jednym z porządkujących postulatów jest zmodyfikowanie granicy strefy bezwzględnej ochrony konserwatorskiej po linii zabudowy obiektów od zaplecza (w obecnym układzie często szpecące przybudówki podlegają ochronie konserwatorskiej).

W strefach ochrony konserwatorskiej wyznaczonych wokół zespołów koszarowych przy ul. 23 Października, oraz przy ul. Pułaskiego zachowuje się dotychczasową funkcję jak mieszkalnictwo, kultura, handel, gastronomia, nieuciążliwe rzemiosło i obsługa turystyki. W budynkach o charakterze reprezentacyjnym zaleca się lokalizować funkcje o wysokiej randze dla miasta i województwa. W miejsca wolne w istniejącej zabudowie dopuszcza się nową zabudowę o współczesnym wyglądzie nawiązującą bryłą i detałem do historycznej zabudowy.

~~**Strefa „B”** ochrony konserwatorskiej obejmuje tereny podlegające rygorom konserwatorskim w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej zabudowy o wartościach kulturowych zabytkowych oraz charakteru i skali zabudowy. Tereny te sąsiadują bezpośrednio z obszarami strefy „A”. W strefie tej zachowuje się funkcję usługowo-mieszkalną przy jednoczesnej likwidacji bezwartościowej zabudowy gospodarczej oraz zakładów produkcji rolno-zwierzęcej.~~

Ze względu na niewielką ilość zieleni śródmiejskiej postuluje się sytuowanie na części tych terenów zieleni towarzyszącej, stanowiącej tło krajobrazowe dla zabytkowej zabudowy.

Cmentarze podlegające ochronie konserwatorskiej wymagają uporządkowania i naprawy zabytkowych nagrobków. Grodziska i cmentarzysko Jaćwingów znajdujące się na terenie administracyjnym Suwałk lub w pobliżu powinno się wyeksponować poprzez dogodny dojazd, informację i uporządkowanie terenu celem wykorzystania dla turystyki.

Postuluje się przedłużenie strefy ochrony krajobrazu obejmującej część doliny Czarnej Hańczy oraz teren zalewu wodnego „Arkadia” na cały obszar doliny rzeki znajdujący się w granicach administracyjnych miasta. Obszar ten jest szczególnie wartościowym zespołem Starego Miasta. Przedłużenie go pozwoli na powiązanie ciągami rekreacyjnymi wzdłuż rzeki dalszych obszarów miasta z zabytkową zabudową śródmieścia.

Tożsamość miasta zaznacza się poprzez pewne charakterystyczne dla niego elementy. W przypadku Suwałk wiodącym przykładem tego jest oś miasta, w postaci ulicy Kościuszki, wiążąca zabytkową zabudowę.

Celem polityki przestrzennej powinno być utworzenie z osi miasta na ul. Kościuszki salonu kulturowego miasta przy równoległym dbaniu o zabytki i ich ekspozycję w innych partiach miasta. Zasoby dziedzictwa kulturowego, powinny być odpowiednio eksponowane. Wymaga to uporządkowania otoczenia zabytków oraz wyeksponowania tych obiektów przez podświetlenie przy czytelnej informacji o obiektach.

Pożądane jest także wyeksponowanie walorów krajobrazowych. Stare Miasto leży w zakolu Czarnej Hańczy oraz w pobliżu jezior i kompleksów leśnych co wymaga podkreślenia w kompozycji krajobrazu miasta.

W ramach prac prowadzonych nad „Studium..” wykonano odrębne opracowanie poświęcone ochronie dziedzictwa kulturowego pt. Studium Kulturowe wraz z częścią graficzną, przedstawiającą zasady kształtowania krajobrazu kulturowego (rysunek w skali 1:10.000).

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH UJĘTYCH W REJESTRZE WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Układ urbanistyczny, XVIII-XIX w., nr rej. 31.
2. Kościół par. (konkatedra) p.w. św. Aleksandra, mur., 1820-1925 r., rozbudowany w XIX w., odbud. 1945-1948 r., nr rej. 6, stan dobry, wł. parafia rzymskokat.
3. Kościół ewangelicki p.w. św. Trójcy, mur., ok. 1839 r., nr rej. 44, stan dobry, wł. parafia ewangelicko-augsburska.
4. Cerkiew, ob. kościół par. rzymskokat. p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, mur., 1840-1845 r., przebud. 1873, 1923 r., nr rej. 531, stan dobry, wł. parafia rzymskokat.
5. Cerkiew, ob. kościół par. rzymskokat. p.w. śś. Piotra i Pawła mur., ok. 1900 r., przebud. 1923-24., odbud. 1958 r., nr rej. 911, stan dobry, wł. parafia rzymskokat.
6. Molenna staroobrzędowców, drewn., ok. 1912 r., nr rej. 71, stan dobry, wł. parafia staroobrzędowców.
7. Kaplica p.w. Przemienienia Pańskiego na ementarzu par. rzymskokat., mur., 1853-1854 r., nr rej. 463, stan dobry, wł. parafia rzymskokat.
8. Zespół koszarowy przy ul. 23 Października: a) pięć pawilonów, b) budynek sztabowy, c) dwa budynki gospodarcze, d) mur, mur., nr rej. A-845, stan dobry, należy do kilku właścicieli (Skarb Państwa, parafia rzymskokat.).
9. Zespół koszarowy przy ul. Pułaskiego: a) budynek sztabowy, b) kasyno, c) sześć budynków koszarowych, mur., nr rej. 807, stan różnicowany, należy do kilku właścicieli.
10. Zespół koszarowy przy ul. Sejneńskiej: a) dom nr 10, mur., nr rej. 370, b) dom nr 10a, mur., nr rej. 369, stan dobry wł. Zgromadzenie Sióstr Salezjanek.
11. Zespół koszarowy przy ul. Wojska Polskiego: a) pawilon drewn., nr rej. A-998, b) kasyno, mur., nr rej. A-997, stan dostateczny, wł. Skarb Państwa (jednostka wojskowa).

12. Zespół ratusza: a) ratusz, mur., 1842-1844, wielokrotnie przebud., b) odwach, mur., 1834-1835, nadbud. 1855-1856 r., nr rej. 73, stan dostateczny, wł. komunalna.
13. Gmach Komisji Wojewódzkiej i Trybunału (ul. Kościuszki 74), mur., 1 ćw. XIX w., nr rej. 214, stan dostateczny, wł. Skarb Państwa.
14. Sąd (ul. Kościuszki 69), mur., poł. XIX w., nr rej. A 837, stan dostateczny, wł. Skarb Państwa.
15. Gimnazjum (ul. Mickiewicza 3), mur., 1843-1845 r., nr rej. 7, stan b. dobry, wł. Skarb Państwa (Kuratorium Oświaty).
16. Poczta (ul. Kościuszki 45), mur., ok. 1829 r., nr rej. 223, stan dobry, wł. komunalna.
17. Zespół obiektów szpitalnych (ul. Kościuszki 101): a) szpital „katolicki”, b) szpital „żydowski”, c) prosektorium, mur., nr rej. A 918, stan zły, wł. Skarb Państwa.
18. Resursa obywatelska, ob. Muzeum Okręgowe (ul. Kościuszki 81), mur., 1912-1913 r., nr rej. A 913, stan dostateczny, wł. Skarb Państwa.

ul. Bakalarzewska

19. Dom nr 2, mur., k. XIX w., nr rej. 167, stan dostateczny, wł. komunalna.

ul. Brzostowskiego

20. Dom nr 6, mur., 2 ćw. XIX w., nr rej. 166, stan dostateczny, wł. prywatna.
21. Dom nr 9, mur., poł. XIX w., nr rej. 165, stan dostateczny, wł. prywatna.
22. Dom nr 12/13, mur., k. XVIII w. (?), nr rej. 371, stan dostateczny, wł. prywatna.

ul. Chłodna

23. Dom nr 2 (Urząd Gubernialny), mur., poł. XIX w., nr rej. A 946, stan dostateczny, wł. Skarbu Państwa.
24. Dom nr 4, mur., poł. XIX w., przed 1858 r., nr rej. 222, stan dostateczny, wł. prywatna.
25. Dom nr 6, mur., poł. XIX w., przed 1858 r., nr rej. 212, stan dostateczny, wł. prywatna.
26. Dom nr 9, mur., poł. XIX w., nr rej. 213, stan dostateczny, wł. prywatna.
27. Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 242, stan dostateczny, wł. prywatna.
28. Dom nr 14, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 210, stan dostateczny, wł. prywatna.
29. Dom nr 16, mur., 2 ćw. XIX w., nr rej. 374, stan dostateczny, wł. prywatna.

ul. Gałaja

30. Dom nr 10, drewn., k. XIX w., nr rej. 298, stan dostateczny, wł. prywatna.
31. Dom nr 13, mur., k. XIX w., nr rej. 218, stan dostateczny, wł. komunalna.
32. Dom nr 22, mur., k. XIX w., nr rej. 163, stan dostateczny, wł. komunalna.
33. Dom nr 23, mur., k. XIX w., nr rej. 162, stan dostateczny, wł. komunalna.
34. Dom nr 24, mur., k. XIX w., nr rej. 219, stan dostateczny, wł. prywatna.
35. Dom nr 26, mur., k. XIX w., nr rej. 220, stan dostateczny, wł. prywatna.

36.Dom nr 29a, drewn., poł. XIX w., nr rej. 300, stan zły, wł. prywatna.
37.Dom nr 30, drewn., k. XIX w., nr rej. 301, stan zły, wł. prywatna.
38.Dom nr 31, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 302, stan zły, wł. prywatna.
39.Dom nr 32, drewn., poł. XIX w., nr rej. 303, stan zły, wł. prywatna.
40.Dom nr 43, drewn., poł. XIX w., nr rej. 305, stan zły, wł. prywatna.
41.Dom nr 51, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 306, stan zły, wł. prywatna.
42.Dom nr 52, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 307, stan dobry, rekonstruowany 1985-87 r., wł. prywatna.
43.Dom nr 53, mur., k. XIX w., nr rej. 221, stan dostateczny, wł. komunalna.

ul. Kamedulska

44.Dom nr 5, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 385, stan dobry, wł. prywatna.
45.Dom nr 6, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 197, stan zły, wł. prywatna.
46.Dom nr 8, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 196, stan dostateczny, wł. prywatna.
47.Dom nr 9, mur., ok.1903 r., nr rej. 372, stan dobry, wł. prywatna.
48.Dom nr 10, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 193, stan zły, wł. prywatna.
49.Dom nr 14, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 195, stan zły, wł. prywatna.
50.Dom nr 18, drewn., 1920-1925 r., nr rej. 194, stan dostateczny, wł. prywatna.
51.Dom nr 22, drewn., ok. 1902 r., nr rej. 192, stan dostateczny, wł. prywatna.

ul. Konopnickiej

52.Dom nr 4, mur., poł. XIX w., nr rej. 161, stan dostateczny, wł. komunalna.
53.Dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 201, stan dostateczny, wł. komunalna.
54.Dom nr 8, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 159, stan dostateczny, wł. komunalna.
55.Dom nr 12, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 204, stan dostateczny, wł. komunalna.
56.Dom nr 14, mur., 2 ćw. XIX w., przed 1837 r., nr rej. 203, stan dostateczny, wł. komunalna.

ul. Kościuszki

57.Dom nr 4, mur., poł. XIX w., nr rej. 226, stan dobry, wł. Skarbu Państwa.
58.Dom nr 5, mur., poł. XIX/XX w., nr rej. 155, stan dostateczny, wł. prywatna.
59.Dom nr 7, mur., pocz. XX w., nr rej. 809, stan dobry, wł. Skarbu Państwa.
60.Dom nr 8, mur., poł. XIX w., nr rej. 154, stan dobry, wł. prywatna.
61.Dom nr 10, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 153, stan dostateczny, wł. prywatna.
62.Dom nr 15, mur., pocz. XX w., nr rej. 546, stan dobry, wł. Skarbu Państwa.
63.Dom nr 16, mur., poł. XIX w., nr rej. 248, stan dostateczny.
64.Dom nr 18, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 152, stan dostateczny, wł. komunalna.
65.Dom nr 19, mur., poł. XIX w., nr rej. 151, stan dostateczny, wł. parafii ewangelicko-augsburskiej.
66.Dom nr 20, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 150, stan dostateczny, wł. komunalna.
67.Dom nr 21, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 249, stan dostateczny, wł. prywatna.
68.Dom nr 22, mur., 2 ćw. XIX w., nr rej. 149, stan dostateczny, wł. prywatna.
69.Dom nr 25, mur., k. XIX w., nr rej. 227, stan dobry, wł. Polska Poczta.
70.Dom nr 26, mur., poł. XIX w., nr rej. 148, stan dostateczny, wł. komunalna.

- 71.Dom nr 29, mur., poł. XIX w., nr rej. 228, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 72.Dom nr 30, mur., k. XIX w., nr rej. 147, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 73.Dom nr 31, mur., 2 ćw. XIX w., nr rej. 23, stan dobry, wł. Skarb Państwa (Muzeum Okręgowe).
- 74.Dom nr 31a, mur., poł. XIX w., nr rej. 23, stan zły, wł. Skarb Państwa (Muzeum Okręgowe).
- 75.Dom nr 32, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 146, stan dobry, wł. NSZZ „Solidarność”.
- 76.Dom nr 35, mur., k. XIX w., nr rej. 229, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 77.Dom nr 36, mur., XIX/XX w., nr rej. 230, stan dobry, wł. Skarbu Państwa (Kuratorium Oświatowe).
- 78.Dom nr 38, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 145, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 79.Dom nr 39, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 144, stan dobry, wł. komunalna.
- 80.Dom nr 40, mur., 1 poł. XIX w., przed 1839 r., nr rej. 143, stan dostateczny, — wł. prywatna.
- 81.Dom nr 41, mur., poł. XIX w., nr rej. 250, stan dobry, wł. prywatna.
- 82.Dom nr 42, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 142, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 83.Dom nr 43, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 141, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 84.Dom nr 44, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 140, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 85.Dom nr 46, mur., poł. XIX w., nr rej. 139, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 86.Dom nr 48, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 138, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 87.Dom nr 50, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 137, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 88.Dom nr 52, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 136, stan dobry, wł. prywatna.
- 89.Dom nr 55, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 135, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 90.Dom nr 57, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 134, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 91.Dom nr 59, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 133, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 92.Dom nr 60, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 132, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 93.Dom nr 60a, mur., XIX/XX w., nr rej. A-912, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 94.Dom nr 61, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 131, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 95.Dom nr 62, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 130, stan dobry, wł. prywatna.
- 96.Dom nr 64, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 129, stan dobry, wł. prywatna.
- 97.Dom nr 65, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 128, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 98.Dom nr 66, mur., poł. XIX w., nr rej. 127, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 99.Dom nr 67, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 126, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 100.Dom nr 68, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 125, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 101.Dom nr 70, mur., poł. XIX w., nr rej. 124, stan dostateczny, wł. komunalna.
- 102.Dom nr 71, (Dom Gubernatora) mur., poł. XIX w., stan dobry, wł. komunalna.
103. Dom nr 72, mur., 2 poł. XIX w., w trakcie remontu, wł. prywatna.
104. Dom nr 72 A, mur., 2 poł. XIX w., stan dostateczny, wł. prywatna.
- 105.Dom nr 73, mur., poł. XIX w., nr rej. 231, stan dostateczny, wł. prywatna.
- 106.Dom nr 75, mur., poł. XIX w., nr rej. 215, stan dobry, wł. prywatna.
- 107.Dom nr 76, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 123, stan dostateczny, wł. komunalna.
108. Dom nr 77, mur., poł. XIX w., nr rej. 216, stan dostateczny, wł. komunalna.
109. Dom nr 78, mur., poł. XIX w., nr rej. 122, zagrożony, wł. komunalna.
110. Dom nr 80, mur., poł. XIX w., nr rej. 121, zagrożony, wł. prywatna.
111. Dom nr 82, mur., poł. XIX w., nr rej. 120, stan dostateczny, wł. komunalna.
112. Dom nr 84, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 119, stan dostateczny, wł. komunalna.

~~113. Dom nr 85, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 251, stan dobry, wł. komunalna.~~
~~114. Dom nr 86, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 118, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~115. Dom nr 87, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 117, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~116. Dom nr 89, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 384, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~117. Dom nr 90, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 116, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~118. Dom nr 91, mur., k. XIX w., nr rej. 252, stan dobry, wł. komunalna.~~
~~119. Dom nr 92, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 115, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~120. Dom nr 94, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 114, stan dostateczny, wł. prywatna.~~
~~121. Dom nr 96, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 373, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~122. Dom nr 97, mur., poł. XIX w., nr rej. 232, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~123. Dom nr 98, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 113, stan dostateczny, wł. prywatna.~~
~~124. Dom nr 100, mur., poł. XIX w., nr rej. 110, stan dostateczny, w trakcie remontu,
—— wł. prywatna.~~
~~125. Dom nr 102, mur., poł. XIX w., nr rej. 112, stan dostateczny, wł. prywatna.~~
~~126. Dom nr 104, mur., poł. XIX w., nr rej. 111, stan dostateczny, wł. prywatna.~~
~~127. Dom nr 106, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 109, stan dobry, wł. komunalna.~~
~~128. Dom nr 108, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 108, stan dobry, wł. komunalna.~~
~~129. Dom nr 114, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 107, stan dostateczny, wł. prywatna.~~
~~130. Dom nr 122, mur., poł. XIX w., nr rej. 217, stan dostateczny, wł. prywatna.~~
~~131. Dom nr 124, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 105, stan dostateczny, wł. prywatna.~~

ul. Krótka

~~132. Dom nr 8, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 202, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~133. Dom nr 10, mur., poł. XIX w., nr rej. 158, stan dostateczny, wł. komunalna.~~

ul. 1 Maja

~~134. Dom nr 19, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 102, stan dostateczny, wł. komunalna.~~

ul. Mickiewicza

~~135. Dom nr 5, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 207, stan dobry, wł. prywatna.~~

ul. Noniewicza

~~136. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 382, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~137. Dom nr 26, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 104, stan dostateczny, wł. prywatna.~~
~~138. Dom nr 28, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 105, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~139. Dom nr 31, mur., XIX w., nr rej. 233, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~140. Dom nr 34, mur., k. XIX w., nr rej. 241, stan dostateczny.~~
~~141. Dom nr 41, mur., poł. XIX w., nr rej. 231, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~142. Dom nr 42, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 240, stan dobry, wł. komunalna.~~
~~143. Dom nr 43, mur., poł. XIX w., nr rej. 235, stan dostateczny.~~
~~144. Dom nr 59, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 236, stan dostateczny, wł. komunalna.~~
~~145. Dom nr 63, mur., poł. XIX w., nr rej. 199, zagrożony, wł. komunalna.~~

146.Dom nr 65, mur., poł. XIX w., nr rej. 200, zagrożony, wł. komunalna.
147.Dom nr 73, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 242, stan dostateczny, wł. prywatna.
148.Dom nr 87, mur., pocz. XX w., nr rej. A 828, stan dostateczny, wł. komunalna (?).
149.Dom nr 91, mur., 2 poł. XIX w., przebud. 1 20-te XX w., nr rej. 238, wł. Skarb Państwa.

ul. Piłsudskiego

150.Dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. A 937, stan dostateczny, wł. Spółki p.h.
151.Dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. A 961, stan dobry, wł. kościół rzymskokatolicki

ul. Emilii Plater

152.Dom nr 1, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 224, stan zły, wł. Cech Rzemiosł Różnych.
153.Dom nr 6a, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 386, stan dostateczny, wł. komunalna.
154.Dom nr 18, mur., XIX/XX w., nr rej. 225, stan dostateczny, wł. komunalna.

ul. Sejneńska

155.Dom nr 3, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 160, stan dostateczny, wł. komunalna.
156.Dom nr 5, mur., poł. XIX w., nr rej. 205, stan dostateczny, wł. komunalna.
157.Dom nr 7, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 206, stan dostateczny, wł. komunalna.

ul. Waryńskiego

158.Dom nr 4, mur., . XIX/XX w., nr rej. 100, stan dostateczny, wł. komunalna.
159.Dom nr 7, mur., ok.1839 r., nr rej. 244, stan dostateczny, wł. prywatna.
160.Dom nr 8, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. A 853, stan dostateczny, wł. komunalna.
161.Dom nr 11, mur., k. XIX w., nr rej. 99, stan dostateczny, wł. komunalna.
162.Dom nr 15, mur., k. XIX w., nr rej. 245, stan zły, wł. komunalna.

ul. Wesola

163.Dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 246, stan dostateczny, wł. prywatna.
164.Dom nr 6, drewn., 3 ćw. XIX w., nr rej. 310, stan zły, wł. prywatna.
165.Dom nr 12, drewn., poł. XIX w., nr rej. 312, zagrożony, wł. komunalna.
166.Dom nr 28, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 247, stan zły, wł. komunalna.
167.Dom nr 32, drewn., poł. XIX w., nr rej. 70, stan zły.

ul. Wigierska

168.Dom nr 1, mur., poł. XIX w., nr rej. 208, zagrożony, wł. komunalna.
169.Dom nr 2, drewniany, tynkowany, k. XIX w., nr rej. 101, stan dostateczny, wł. komunalna.

- 170.Dom nr 3, mur., k. XIX w., nr rej. A 851, stan dostateczny, wł. komunalna.
171.Dom nr 9 (oficyna), mur., pocz. XX w., nr rej. A 849, stan zły, wł. prywatna.
172.Dom nr 11, mur., pocz. XX w., nr rej. A 849, stan dostateczny, wł. prywatna.
173.Dom nr 32, mur., l. 90-te XIX w., nr rej. A 850, stan dostateczny, wł. komunalna.
174.Dom nr 33, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. A 852, stan dostateczny, wł. komunalna.

Parki

- 175.Park im. Konstytucji 3 Maja, nr rej. 613

Cmentarze

- 176.Cmentarz par. rzymskokat. przy ul. Bakalarzewskiej, XIX w., nr rej. 520, zagrożony.
177.Cmentarz żydowski przy ul. Zarzecze, XIX w., nr rej. 499, stan dostateczny, wł. komunalna.
178.Cmentarz prawosławny przy ul. Zarzecze, XIX w., nr rej. 618, stan zły wł. parafii prawosławnej.
179.Cmentarz ewangelicki przy ul. Zarzecze, XIX w., nr rej. A 1009, stan dostateczny, wł. parafii ewangelicko-augsburskiej.
180.Cmentarz żołnierzy radzieckich w Szwajcarii, nr rej. A 832, stan dobry.
181.Zbiorowa mogiła 12 członków ruchu oporu w Szwajcarii, nr rej. A-952, stan dostateczny.
182.Zbiorowa mogiła członków grupy Bieleckiego w Szwajcarii, nr rej. A-953, stan dobry

Krzywólka

- 183.Osada z okresu rzymskiego, stan. 1., nr rej. A-a 9, stan dobry, wł. komunalna.

Osinki

- 184.Zespół osadniczy (grodzisko pradziejowe i osada pradziejowa), stan. 1 i 1a, nr rej. A-a 16, stan dobry, wł. Skarb Państwa (ALP).

Szwajcaria

- 185.Cmentarzysko kurhanowe, VI-VIII w. ne, stan. 1, nr rej. A-a 5, stan dobry, wł. Skarb Państwa (ALP).

WYKAZ OBIEKTÓW PRZEWIDZIANYCH DO WPISU W REJESTRZE WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Kaplica na cmentarzu prawosławnym (ul. Zarzecze), k. XIX w.

ul. Brzostowskiego

2. Dom nr 3/4, k. XVIII – pocz. XIX w. (?).
3. Dom nr 5, poł. XIX w.
4. Dom nr 7, 2 poł. XIX w.
5. Dom nr 8, 2 poł. XIX w.
6. Dom nr 10, poł. XIX w.
7. Dom nr 11, poł. XIX w.

ul. Kościuszki

8. Dom nr 23, pocz. XX w.
9. Dom nr 34, pocz. XX w.
10. Dom nr 47, 1836-1839 r.
11. Dom nr 47 A, 2 poł. XIX w.
12. Dom nr 49, pocz. XX w.
13. Dom nr 54, poł. XIX w.
14. Dom nr 56, 2 poł. XIX w., przebud. l. 40-te XX w.
15. Dom nr 58, 2 poł. XIX w., przebud. l. 40-te XX w.
16. Dom nr 63, 2 poł. XIX w.
17. Dom nr 122 B, k. XIX w.

ul. Noniewicza

18. Dom nr 6, pocz. XX w.
19. Szkołka Talmudyczna (Dom nr 25), l. 30-te XX w.

Plac Piłsudskiego

20. Rogatka targowa, 2 poł. XIX w.

ul. Waryńskiego

21. Dom nr 1, pocz. XX w.
22. Dom nr 2, poł. XX w.

ul. Żeromskiego

23. Dom nr 3, l. 30-te XX w.
24. Dom nr 5, l. 30-te XX w.
25. Dom nr 7, l. 30-te XX w.
26. Dom nr 9, l. 30-te XX w.
27. Dom nr 10, l. 30-te XX w.
28. Dom nr 11, l. 30-te XX w.
29. Dom nr 13, l. 30-te XX w.
30. Dom nr 14, l. 30-te XX w.
31. Dom nr 15, l. 30-te XX w.

- ~~32.Dom nr 17, l. 30-te XX w.~~
~~33.Dom nr 19, pocz. XX w.~~

Zespół budynków kolejowych

- ~~34.Budynek mieszkalny (ul. Kolejowa 14), pocz. XX w.~~
~~35.Budynek mieszkalny (ul. Kolejowa 18), pocz. XX w.~~
~~36.Budynek mieszkalny (ul. Kolejowa 24), pocz. XX w.~~
~~37.Budynek mieszkalny (ul. Kolejowa 32), pocz. XX w.~~
~~38.Budynek mieszkalny (ul. Wylotowa 4), pocz. XX w.~~
~~39.Budynek mieszkalny (ul. Wylotowa 22), pocz. XX w.~~
~~40.Szkoła, ob. budynek mieszkalny (ul. Utrata 1), pocz. XX w.~~

Krzywólka

- ~~41.Cmentarzysko kurhanowe z późnego okresu rzymskiego i okresu wędrówek ludów, stan.1.~~

Osinki

- ~~42.Osada z późnego okresu rzymskiego, stan. 2.~~
~~43.Osada z późnego okresu rzymskiego, stan. 3.~~
~~44.Cmentarzysko kurhanowe z okresu wędrówek ludów, stan. 4.~~

~~W granicach objętych zmianą Studium znajdują się dwa obiekty o wartościach kulturowych z przełomu XIX i XX w. stanowiące zespół dawnego aresztu śledczego. Obiekty te wpisane są do gminnej ewidencji zabytków miasta Suwałki.~~

~~W granicach objętych zmianą studium obejmującą obszar pomiędzy ulicami T. Kościuszki, Wigierska, T. Noniewicza i rzeką Czarną Hańczą, znajdują się następujące obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków:~~
~~–budynek przy ul. T. Kościuszki 6, mur. II poł. XIX w.~~
~~–budynek przy ul. T. Noniewicza 9, drew. XIX/XX w.~~

Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Suwałki w tym wpisanych do rejestru zabytków.(stan na 2007 r):

Układ urbanistyczny, XVIII – XIX w., nr rej. 31.

- 1. Kościół parafialny (konkatedra) p. w. św. Aleksandra, mur.,1820 – 1825r., rozbudowany w XIXw.,odbud.1945 – 1948 r., nr rej. 6, karta;***
- 2. Kościół ewangelicki p.w. św. Trójcy, mur., ok. 1839 r., nr rej. 44, karta***
- 3. Cerkiew, obecnie kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, mur., 1840 – 1845r., przebud. 1873, 1923 r., nr rej. 531, karta***

4. Cerkiew na cmentarzu prawosławnym, drewn. k. XIX w. A-918, karta
5. Molenna staroobrzędowców, drewn. ok. 1912 r., A-71, karta
6. Kaplica p.w. Przemienienia Pańskiego na cmentarzu parafialnym, mur., 1853-1854 r., A-463, karta

Zespół koszarowy przy ul. 23 Października, 2 poł. XIX w. A-845, karta

7. budynek sztabowy, mur., (ul. 23 Października 20), karta
8. pawilon koszarowy nr 4, mur., (ul. 23 Października 20A), karta
9. pawilon koszarowy nr 5, mur., (ul. 23 Października 20B), karta
10. pawilon koszarowy nr 6, mur., (ul. 23 Października 20C), karta
11. pawilon koszarowy nr 7, mur., (ul. 23 Października 20D), karta
12. pawilon koszarowy nr 8, mur., (ul. Łanowa 13), karta
13. budynek gospodarczy, karta;
14. ogrodzenie, mur., wkładka;

Zespół koszarowy przy ul. Pułaskiego I. 90-te XIX w., A-807, karta

15. budynek sztabowy, mur., (ul. Pułaskiego 24), karta
16. budynek dowódcy sztabu, mur., (ul. Pułaskiego), karta
17. kasyno, mur., (ul. Pułaskiego 24G), karta
18. budynek koszarowy z kaplicą, mur., (ul. Pułaskiego), karta
19. budynek koszarowy (nr 13), mur., karta;
20. budynek koszarowy, mur., (ul. Pułaskiego 24E), karta
21. budynek koszarowy, mur., (ul. Pułaskiego 24F), karta
22. budynek gospodarczy ob. pralnia, mur., (ul. Jana Pawła II 30), karta
23. budynek łącznościowy, mur., (ul. Pułaskiego 24 H), karta

Zespół koszarowy przy ul. Sejneńskiej k. XIX w., karta

24. budynek kasyna nr 10, mur., A-370, karta
25. budynek nr 10A. mur., A-369, karta
26. budynek koszarowy nr 18, mur., karta
27. budynek stajnia nr 18A, mur., karta
28. budynek koszarowy nr 22, mur., karta
29. budynek nr 22A. mur. karta
30. budynek koszarowy nr 26, mur., karta)

31. budynek mieszkalny nr 39, mur., karta
32. budynek koszarowy nr 41 B (ul. Waryńskiego), mur.,
- Zespół koszarowy przy ul. Wojska Polskiego k. XIX w. (1887-1890) część wschodnia,**
33. pawilon drewniany WAK nr 44 A-998 (muzeum), karta
34. budynek sztabowy WAK nr 13, mur., karta)
35. budynek sztabowy WAK nr 31, mur., karta
36. budynek sztabowy WAK nr 32, mur., karta
37. budynek koszarowy WAK nr 12, mur., karta
38. budynek koszarowy WAK nr 14, mur., karta
39. budynek koszarowy WAK nr 15, mur., karta
40. budynek koszarowy WAK nr 35, mur., karta
41. budynek koszarowy WAK nr 36, mur., karta
42. budynek koszarowy (Wojska Polskiego 9), mur., karta
43. budynek koszarowy (Wojska Polskiego 25), mur., karta
44. budynek koszarowy (Wojska Polskiego 27), mur., karta
45. budynek łaźni nr 29, mur., karta
46. budynek gospodarczy (piwnica) nr 39 mur., karta
47. budynek stajni WAK nr 16, mur., karta
48. budynek warsztatowy WAK nr 17, mur., karta
49. budynek warsztatowy WAK nr 18, mur., karta
50. budynek warsztatowy WAK nr 19, mur., karta
51. kuźnia WAK nr 40, mur., karta
52. budynek magazynowy WAK nr 51, mur., karta
53. budynek magazynowy WAK nr 52, mur., karta
- Zespół szpitala garnizonowego w zespole koszarowym przy ul. Wojska Polskiego k. XIX w. (1887-1890) część wschodnia,**
54. budynek koszarowy, mur., karta
55. szpital ob. magazyn, mur., karta
56. budynek koszarowy /areszt/ , mur., karta
57. kostnica ob. magazyn, mur., karta
- część zachodnia:**

58. cerkiew (ob. Kościół p.w. śś. Piotra i Pawła), mur ok. 1900 r., A-911, karta

59. budynek koszarowy (ul. Wojska Polskiego nr 36), mur., karta

60. budynek koszarowy (ul. Wojska Polskiego 38), mur. karta

61. kasyno, mur., A-997., (ul. Wojska Polskiego 40), karta

62. budynek koszarowy (ul. Wojska Polskiego 44), mur., karta

63. budynek koszarowy (ul. Wojska Polskiego 46), mur., karta

Ważne obiekty na terenie miasta:

64. budynek ratusza składający się z trzech brył: a) ratusz, mur., 1842 – 1844,

wielokrotnie przebud. , b) odwach, mur., 1834 – 1835, nadbud. 1855 –1856,

c) kamienica, poł. XIX w.; nr rej. 73, (ul. Kościuszki 53 i Mickiewicza 1), karta

65. Gmach Komisji Wojewódzkiej i Trybunału (ul. Kościuszki 74 i Chłodna nr 2), mur., I ćw. XIX w., nr rej. 214 i nr rej. A – 946, (w trakcie prac remontowych), karty (2x);

66. Sąd (ul. Kościuszki 69), mur., poł. XIX w., A-837 karta

67. Gimnazjum (ul. Mickiewicza 3), mur., 1843 –1845r., nr rej. 7, karta

68. Budynek na zapleczu Gimnazjum , mur., 2 poł. XIX w. karta

69. Poczta (ul. Kościuszki 45), mur., ok. 1829r., nr rej. 223, karta

Zespół obiektów szpitalnych (ul. Kościuszki 101) k. XIX w .; nr rej. A – 918:

70. szpital „katolicki”, mur., karta

71. szpital „żydowski”, mur., karta

72. prosektorium, mur.; stan zły. karta

73. Budynek mieszkalny, mur., (ul. Sikorskiego 2), mur., karta

74. Budynek biurowy mur., (ul. Kościuszki 99) karta

75. Resursa obywatelska, ob. Muzeum Okręgowe (ul. Kościuszki 81), mur., 1912 – 1913r., nr rej. A – 913, karta

Zabytki na terenie miasta wg. Położenia przy poszczególnych ulicach:

ul. Bakalarzewska

76. Dom nr 2 (powinno być nr 4), mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 167, karta

ul. Ciesielska

77. Dom nr 5, mur., l. 40-te XX w. karta

78. Dom nr 5A, mur., l. 40-te XX w; karta

79. Dom nr 5B, mur., l. 40-te XX w; karta

80. Dom nr 7, pocz. XX w. karta;

81. Dom nr 9, mur., k. XIX w; karta

82. Dom nr 9A, mur., l. 40-te XX w; karta

83. Dom nr 9B, mur., l. 40-te XX w; karta

84. Dom nr 13, mur., pocz XX w; karta

85. Dom nr 15, mur., pocz. XX w; karta

ul. Chłodna

86. Dom nr 4, mur., poł. XIX w., przed 1858 rokiem, nr rej. 222 , karta

87. Dom nr 5, mur., XIX/XX w. , karta KOBiDZ

88. Dom nr 6, mur., poł.XIX w., przed 1858 r., nr rej. 212, karta

89. Dom nr 9, mur., poł. XIX w., nr rej. 213, karta

90. Dom nr 10. mur., lata 30. XX w., karta

91. Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 242, karta

92. Dom nr 12, mur., lata 30.XX w., karta

93. Dom nr 14, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 210, karta

94. Dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 374, karta

95. Dom nr 18, mur., k. XIX w., karta

Zespół aresztu (ul. Dwernickiego 17) mur., przed 1909, karta

96. budynek aresztu, mur., przed 1909, karta

97. budynek biurowy, mur, przed 1909, karta

ul. Dwernickiego

98. Dom nr 7, mur., lata 1933-1934, karta

ul. Gałaja

99. Dom nr 1, mur., k. XIX w., karta

100. Dom nr 7/9, mur., k. XIX w., karta

101. Dom nr 10, drewn., k. XIX w., nr rej. 298, karta

102. Dom nr 13, mur., k. XIX w., nr rej. 218, karta

103. Dom nr 19, drewn., II poł. XIX w., karta

104. Dom nr 20, drewn., II poł. XIX w., karta

105. Dom nr 22, mur., k. XIX w., nr rej. 163, karta
106. Dom nr 23, mur., k. XIX w., nr rej. 162, karta
107. Dom nr 24, mur., k. XIX w., nr rej. 219, karta
108. Dom nr 26, mur., k. XIX w., nr rej. 220, karta
109. Dom nr 29, drewn., 1900-1915 r., karta
110. Dom nr 29 a, drewn., poł. XIX w., nr rej. 300, karta
111. Dom nr 30, drewn., k. XIX w., nr rej. 301, karta
112. Dom nr 31, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 302, karta
113. Dom nr 32, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 303, karta
114. Dom nr 33, drewn., poł. XIX w., nr rej. 304, karta
115. Dom nr 37, drewn., II poł. XIX w., karta
116. Dom nr 43, drewn., poł. XIX w., nr rej. 305, karta
117. Dom nr 45, drewn., I ćw. XX w. karta
118. Dom nr 45A, drewn., 3 ćw. XIX w., karta
119. Dom nr 45B, drewn., III ćw. XIX w., karta
120. Dom nr 46, drewn., l. 30-te XX w. karta
121. Dom nr 51, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 306, karta
122. Dom nr 52, drewn., 2 poł. XIX w., rekonstruowany 1985 – 87r., nr rej. 307, karta
123. Dom nr 53, mur., k. XIX w., nr rej. 221, karta
124. Dom nr 56, mur., 1926, karta
125. Dom nr 57, drewn., XIX/XIX w., karta
126. Dom nr 57A, drewn., XIX/XIX w., karta
127. Dom nr 81 drewn., 1934 r. karta
128. Dom nr 83 murowany, 1906 r., karta

ul. Hamerszmita

129. Dom 2A (oficyna), mur., k. XIX w. (od strony Mickiewicza,) karta
130. Dom nr 3 /4, mur., 1 ćw. XIX w., nr rej. 1044, karta
131. Dom nr 5, mur., poł. XIX w., nr rej. 1045, wraz z działką geod. nr 11368, karta
132. Dom nr 6, mur., 2 ćw. XIX w., mur., nr rej. 166, karta
133. Dom nr 7, mur., II poł. XIX w., karta
134. Dom nr 8, mur., II poł. XIX w., karta

135. Dom nr 9, mur., poł. XIX w., nr rej. 165, karta
136. Dom nr 10 i 11 (Szkoła) poł. XX w., karta
137. Dom nr 12/13, mur., k. XVIII w. (?), nr rej. 371, karta

ul. Kamedulska

138. Dom nr 3, mur., k. XIX w., karta
139. Dom nr 5, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 386, karta
140. Dom nr 6, drewn., 2 poł. XIX w. nr rej. 197, karta
141. Dom nr 7, drewn, 2 poł. XIX w., karta
142. Dom nr 8, drewn., 2 poł. XIX w. nr rej. 196, karta
143. Dom nr 9, mur., ok.1903 r., nr rej. 372, karta
144. Dom nr 10, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 193, karta
145. Dom nr 14, drewn., 2 poł. XIX w., nr rej. 195, karta
146. Dom nr 15, drewn., 2 poł. XIX w., karta
147. Dom nr 17, drewn., 2 poł XIX w., karta
148. Dom nr 18, drewn., 1920 – 1925 r., nr rej. 194, karta
149. Dom nr 22, drewn., XIX/XX w., nr rej. 192, karta

ul. Kolejowa

150. Budynek kolejowy nr 14, drewn., l 90-te XIX w., karta
151. Budynek kolejowy nr 18, drewn., l 90-te XIX w., karta
152. Dworzec PKP(nr 22), mur., 1899 r. karta
153. Budynek kolejowy nr 24, drewn., l 90-te XIX w., karta
154. Budynek kolejowy nr 32, drewn., l 90-te XIX w., karta

ul. Konopnickiej

155. Dom nr 4, mur., poł. XIX w., nr rej. 161, karta
156. Dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 201karta
157. Dom nr 8, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 159 karta
158. Dom nr 12, mur., 2 poł.XIX w., nr rej. 204, karta
159. Dom nr 14, mur., 2 ćw. XIX w., przed 1837r., nr rej. 203, karta

ul. Kościuszki

160. Dom nr 4, mur., poł. XIX w., nr rej. 226, karta
161. Dom nr 5, mur., k. XIX w., nr rej. 155, karta

162. Dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w. z działką nr 10960/10, murem ogrodzeniowym i ogrodem, nr rej. A-187, karta
163. Dom nr 7, mur., pocz. XX w., nr rej. A-71(dawny nr 809), karta
164. Mur posesji nr 7 wraz z bramą, mur., pocz. XX w (1903 r.),
165. Dom nr 8, mur., poł. XIX w., nr rej. 154, karta
166. Dom nr 9, mur., pocz. XX w. (1932 r.), karta
167. Dom nr 10, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 153, karta
168. Dom nr 15, mur., pocz. XX w., nr rej. 546, karta
169. Dom nr 15 b, mur., XIX/XX w., karta
170. Dom nr 16, mur., poł. XIX w., nr rej. 248, karta
171. Dom nr 18, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 152, karta
172. Dom nr 19, mur., poł. XIX w., nr rej. 151, , karta
173. Dom nr 20, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 150, karta
174. Dom nr 21, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 249, karta
175. Dom nr 22, mur., 2 ćw. XIX w., nr rej. 149, karta
176. Dom nr 23, mur., k. XIX w., karta
177. Dom nr 25, mur., k. XIX w., nr rej. 227, karta
178. Dom nr 25A, mur., 2 poł. XIX w., karta
179. Dom nr 26, mur., poł. XIX w. nr rej. 148, karta
180. Dom nr 27B, mur., karta
181. Dom nr 29, mur., poł. XIX w., nr rej. 228, karta
182. Dom nr 29A, mur., karta
183. Dom nr 31, mur., 2 ćw. XIX w., nr rej. 23, karta
184. Dom nr 31 A mur., poł. XIX w., nr rej. 23, karta
185. Dom nr 32, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 146, karta
186. Dom nr 33C, mur. k XIX w., karta
187. Dom nr 34, mur., XIX/XX w., karta
188. Dom nr 35, mur., k. XIX w., nr rej. 229, karta
189. Dom nr 36, mur., XIX/XX w., nr rej. 230, karta
190. Dom nr 38, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 145, karta
191. Dom nr 39, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 144, karta

192. Dom nr 40, mur., 1 poł. XIX w., przed 1839 r., nr rej. 143, karta
193. Dom nr 41, mur., poł. XIX w., nr rej. 250, karta
194. Dom nr 42, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 142, karta
195. Dom nr 43, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 141, karta
196. Dom nr 44, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 140, karta
197. Dom nr 46, mur., poł. XIX w., nr rej. 139, karta
198. Dom nr 47, mur., 2 poł. XIX w., karta
199. Dom nr 48, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 138, karta
200. Dom nr 49, mur., 2 poł. XIX w. karta
201. Dom nr 50, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 137, karta
202. Dom nr 52, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 136, karta
203. Dom nr 54, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. A-1043, karta
204. Dom nr 55, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 135, karta
205. Dom nr 56, mur., 1940-1942, karta
206. Dom nr 57, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 134, karta
207. Dom nr 59, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 133, karta
208. Dom nr 60, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 132, karta
209. Dom nr 60a, mur., XIX/XX w., nr rej. A-912, karta
210. Dom nr 61, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 131, karta
211. Dom nr 62, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 130, karta
212. Dom nr 63, mur., 2 poł. XIX w., karta
213. Dom nr 64, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 129, karta
214. Dom nr 65, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 128, karta
215. Dom nr 66, mur., poł. XIX w., nr rej. 127, karta
216. Dom nr 67, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 126, karta
217. Dom nr 68, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 125, karta
218. Dom nr 70, mur., poł. XIX w., nr rej. 124, karta
219. Dom nr 71 (Dom Gubernatora), mur., poł. XIX w., nr rej. A- 962, karta
220. Dom nr 72, mur., 2 poł. XIX w.- przebudowany 1995 – 98 r., nr rej. A-829, karta
221. Dom nr 72A, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. A - 846, karta
222. Dom nr 73, mur., poł. XIX w., nr rej. 231, karta

223. Dom nr 75, mur., poł. XIX w., nr rej. 215, karta
224. Dom nr 76, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 123, karta
225. Dom nr 77, mur., poł. XIX w., nr rej. 216, karta
226. Dom nr 78, mur., poł. XIX w., nr rej. 122, karta
227. Dom nr 80, mur., poł. XIX w. nr rej. 121, karta
228. Dom nr 82, mur., poł. XIX w., nr rej. 120 (20), karta
229. Dom nr 82 A, mur., XIX/XX w; karta
230. Dom nr 82 B/C mur., XIX/XX w.
231. Dom nr 84, mur., 2 poł. XIX w., nr rej.119, karta
232. Dom nr 85, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 251, karta
233. Dom nr 86, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 118, karta
234. Dom nr 87, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 117, karta
235. Dom nr 88, mur., 1 poł. XIX w., karta
236. Dom nr 89, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 384, karta
237. Dom nr 90, mur., 1 poł.XIX w., nr rej. 116, karta
238. Dom nr 91, mur., k. XIX w., nr rej. 252, karta
239. Dom nr 92, mur., 2 poł. XIX w. nr rej. 115, karta
240. Dom nr 94, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 114, karta
241. Dom nr 96, mur., 2 poł. XIX w., nr rej.373, karta
242. Dom nr 97, mur., poł. XIX w., nr rej. 232, karta
243. Dom nr 98, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 113, karta
244. Dom nr 100, mur., poł. XIX w., nr rej. 110, karta
245. Dom nr 102, mur., poł. XIX w. nr rej. 112, karta
246. Dom nr 104, mur., poł. XIX w., nr rej. 111, karta
247. Dom nr 104A, drewn., k. XIX w., karta
248. Dom nr 106, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 109, karta
249. Dom nr 108, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 108, karta
250. Dom nr 110A, drewn., k. XIX w., karta
251. Dom nr 114, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 107, karta
252. Dom nr 122, mur., poł. XIX w., nr rej. 217, karta
253. Dom nr 122 B, drewn., k. XIX w., karta

254. Dom nr 124, mur., 2 poł. XIX w., nr rej.106, karta

255. Dom nr 126, karta

ul. Krótka

256. Dom nr 4, mur, k. XIX w. karta

257. Dom nr 8, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 202, karta

258. Dom nr 10, mur., poł. XIX w., nr rej. 158, karta

ul. 1 Maja

259. Dom nr 19, 1 poł. XIX w., nr rej. 102, karta

260. Dom nr 28, mur., 1 ćw XX w., karta

261. Dom nr 31 /browar/, mur., XIX/XX w., karta (2x)

ul. Mickiewicza

262. Dom nr 5, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 207, karta

ul. Noniewiczza

263. Dom nr 6, drewn, ok. 1900 r., karta

264. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 382, karta

265. Dom nr 9, drewn., ok. 1900, karta

266. Dom nr 15, drewn, ok. 1900 r., karta

267. Dom nr 25, drewn, ok. 1900., karta

268. Dom nr 26, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 104, karta

269. Dom nr 28, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 105, karta

270. Dom nr 31, mur., XIX w., nr rej. 233, karta

271. Dom nr 36, mur., k. XIX w., nr rej. 241, karta

272. Dom nr 41, mur., poł. XIX w., nr rej. 234, karta

273. Dom nr 42, mur., 2 poł. XIX w. nr rej. 240, karta

274. Dom nr 43, mur., poł. XIX w. nr rej. 235, karta

275. Dom nr 45, mur., lata 30-te XX w., karta

276. Dom nr 59, mur., 1 poł. XIX w., nr rej.236, karta

277. Dom nr 61, mur. 2 poł. XIX w., nr 237, karta

278. Dom nr 63, mur., poł. XIX w. nr rej. 199, karta

279. Dom nr 65, mur., poł. XIX w., nr rej. 200, karta

280. Dom nr 71, mur., 2 poł XIX w., nr rej. A-1066, karta

281. Dom nr 73, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 242, karta
282. Dom nr 81, mur., lata 30-te XX w., karta
283. Dom nr 87, mur., pocz. XX w., nr rej. A – 828, karta
284. Dom nr 91, mur., 2 poł. XIX w., przebud. l. 20. XX w., l. 80. XX w.,
nr rej. 238, karta

ul. Narutowicza

285. Dom nr 19, drewn., 1936 r., karta
286. Dom nr 39, drewn., 1936 r., karta

Pl. Piłsudskiego

287. Dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. A-937, karta
288. Dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w., przebud. l. 70. XX w., 1998 r., nr rej. A-961, karta
289. Rogatka targowa, mur 2 poł. XIX w., karta

ul. Emilii Plater

290. Dom nr 1, mur., 1 poł. XIX w., nr rej. 224, karta
291. Dom nr 2 (plebania), mur., 2 poł. XIX w., karta
292. Dom nr 6a, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 385, karta
293. Dom nr 16, drewn., poł. XIX w., karta
294. Dom nr 18, mur., XIX/XX w., nr rej. 225, karta
295. Dom nr 43, mur., I ćw. XX w., karta

ul. Sejneńska

296. Dom nr 1, mur. k. XIX w., przeb. 1992-1996, karta
297. Dom nr 3, mur., 2. poł. XIX w., nr rej. 160, karta
298. Dom nr 5, mur., poł. XIX w., nr rej. 205, karta
299. Dom nr 7, mur., 1. poł. XIX w., nr rej. 206, karta
300. Dom nr 9, mur., 1909, karta
301. Dom nr 15 (obecnie 17), mur., k. XIX w., A-375, karta
302. Dom nr 21 mur., ok. 1900, A-164, karta

Zespół elektrowni miejskiej, A-1056: karta

303. budynek elektrowni wraz z wyposażeniem, 1927-1930 r., karta
304. wieża ciśnień (wodna), betonowa, 1927-1930 r., karta
305. budynek stacji pomp., mur., 1927-1930 r., karta

306. kanał wodny, 1927-1930 r., karta

ul. Utrata

307. Budynek kolejowy nr 1 (dawna szkoła) drewn. Lata 30-te XX w., karta

308. Dom nr 8, drewn., 1938 r., karta

309. Dom nr 15, drewn., 1 ćw. XX w., karta

310. Dom nr 25, mur., 1 ćw. XX w., karta

311. Budynek kolejowy nr 1 (dawna szkoła), drewn., lata 30-te XX w., karta

Zagroda nr 75, drewn , 1912;

312. Dom, drewn., 1912, karta

313. Obora-chlew, drewn., 1912, karta

ul. Waryńskiego

314. Dom nr 1, mur., 1 ćw. XX w., karta

315. Dom nr 2, mur., XIX/XX w., karta

316. Dom nr 4, mur., XIX/XX w., nr rej. 100, karta

317. Dom nr 7, mur., ok. 1839 r., nr rej. 244, karta

318. Dom nr 9, mur., k. XIX w., nr rej. A-853, karta

319. Dom nr 11, mur. 2 poł. XIX w., nr rej. 99, karta

320. Dom nr 15, mur., k. XIX w., nr rej. 245, karta

ul. Wesola

321. Dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 246, karta

322. Dom nr 6, mur., drewn., XIX w., nr rej. 310, karta

323. Dom nr 15, mur., XIX/XX w., karta

324. Dom nr 17, mur., XIX/XX w., karta

325. Dom nr 28, mur., 2 poł. XIX w., nr rej. 247, karta

ul. Wigierska

326. Dom nr 1, mur., poł. XIX w., nr rej. 208, karta

327. Dom nr 2, mur., k. XIX w., nr rej. 101, karta

328. Dom nr 3, mur., k. XIX w., nr rej. A-851, karta

329. Dom nr 5, mur.-drewn., I poł. XIX w.,nr rej. 209, karta

330. Dom nr 6, mur., poł. XIX w. , karta

331. Dom nr 8, mur., k. XIX w., karta

332. Obiekt nr 10 (Browar), mur. 1888 r., karta
333. Dom nr 11, mur., pocz. XX w., nr rej. A-849, wpis obejmuje budynek główny i oficynę położoną przy ul. Wigierskiej o nr 9, ok. 1910 r., dwie karty
334. Dom nr 12, drewn., pocz. XX w., karta
335. Dom nr 18, mur., pocz. XX w., karta
336. Dom nr 20, drewn., poł. XIX w., karta
337. Dom nr 25, drewn., poł. XIX w., karta
338. Dom nr 29, drewn., 2 poł. XIX w., karta
339. Dom nr 27, drewn., ok. 1915 r., karta
340. Dom nr 32, mur., l. 90. XIX w., nr rej. A-850, karta
341. Dom nr 32A, mur., pocz. XX w., karta
342. Dom nr 33, mur., 2 poł. XIX w., przebud. l. 80. XX w., nr rej. A-852, karta
343. Dom nr 34, mur., pocz. XX w., karta
344. Dom nr 36, drewn., pocz. XX w., karta
345. Dom nr 41. drewn., k. XIX w., karta
346. Dom nr 43, drewn., 2 poł. XIX w., karta
347. Dom nr 47 , drewn., 2 poł. XIX w., karta
348. Dom nr 73, drewn., 2poł. XIX w., karta
349. Dom nr 74, drewn., ok. poł. XIX w., karta

ul. Wylotowa

350. Wieża wodna, mur., k. XIX w., karta
351. Budynek kolejowy nr 4, drewn., l. 90-te XIX w., karta
352. Budynek kolejowy nr 22, drewn., l. 90- te XIX w., karta

ul. Żeromskiego - zespół zabudowy ulicy:

353. Dom nr 5, drewn, l. 30-te XX w. karta zespołu;
354. Dom nr 7, drewn, l. 30-te XX w., karta
355. Dom nr 9, drewn, l. 30-te XX w., karta
356. Dom nr 10, drewn, l. 30-te XX w., karta
357. Dom nr 11/13, drewn, l. 30-te XX w., karta
358. Dom nr 14, drewn, l. 30-te XX w., karta

359. Dom nr 15, drewn, l. 30-te XX w., karta
360. Dom nr 16, drewn, l. 30-te XX w., karta
361. Dom nr17, drewn, l. 30-te XX w., karta
362. Dom nr 19, drewn, l. 30-te XX w. karta zespołu

Park

363. Park im. Konstytucji 3. Maja, nr rej. 613; karta
364. Altana, drew., pocz. XX w., karta

Cmentarze

365. Cmentarz katolicki (ul. Bakałarzewska) A- 520, karta
366. Cmentarz katolicki (park), karta
367. Cmentarz katolicki (ul. Wojska Polskiego), karta
368. Cmentarz ewangelicki (ul. Zarzecze), A- 1009, karta
369. Cmentarz prawosławny (ul. Zarzecze), A-618, karta
370. Cmentarz żydowski (ul. Zarzecze), A-499, karta
371. Cmentarz mahometański (ul. Zarzecze), karta
372. Cmentarz staroobrzędowców (ul. Zarzecze), karta
373. Cmentarz wojenny z II wojny światowej (żołnierzy radzieckich) A-832, karta
374. Mogiła członków ruchu oporu z II wojny światowej 1940-1944, A-952, karta

Krzywólka

375. młyn wodny, nr 46, drewn., XIX/XX w., karta

3. Uwarunkowania wynikające z prawa własności gruntów

Przeważającą formą własności gruntów w mieście jest własność prywatnych gospodarstw rolnych, które posiadają 2963 ha tj. 45,4% pow. ogółem głównie w zachodniej i północnej części miasta (Krzywólka, Sz wajcaria, Dubowo). Grunty komunalne wg stanu na 1 stycznia 1997 roku to 1282 ha – niespełna 20% powierzchni miasta. Grunty komunalne są częściowo wydzierżawione, a także przekazane w użytkowanie wieczyste ^{3/}, częściowo pozostają w bezpośrednim zarządzie miasta, pozostałe zaś to grunty rolnicze i przeznaczone pod zabudowę.

^{3/} wg „Założeń polityki społeczno-gospodarczej”... oprac. Styczeń 1996 r. w mieście było 1318,2 ha gruntów komunalnych, z tego: w bezpośrednim zarządzie - 269 ha, dzierżawa 379 ha, wieczyste użytkowanie – 207 ha

Grunty komunalne nie stanowią zwartych kompleksów, struktura własności gruntów w mieście jest bowiem mozaikowa, poszczególne formy własności występują obok siebie. Za szczególnie ważne dla rozwoju Suwałk należy uznać fakt przejęcia przez miasto pasa terenów zgodnie z planowanym przebiegiem tzw. wschodniej obwodnicy, co znacznie skróci i ułatwi realizację tej ważnej arterii komunikacyjnej. Ponadto 1/3 powierzchni miasta zajmują grunty państwowe, w tym największy udział mają lasy państwowe – 858 ha w roku 1997. Na gruntach Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa utworzono Suwalską Specjalną Strefę Ekonomiczną w Suwałkach, która w granicach miasta zajmuje ok. 230 ha.

W granicach miasta znajdują się też grunty ogródków działkowych o pow. – 94 ha, pozostające zgodnie z aktualnym uregulowaniem prawnym w użytkowaniu wieczystym Krajowego Z-ku Ogrodów Działkowych

Aktualnie struktura własności gruntów w mieście nie stwarza zagrożeń dla jego rozwoju. Istniejące tereny o niskiej przydatności rolniczej stanowią dostateczne rezerwy pod planowanie przyszłego rozwoju miasta.

Duże zasoby gruntów komunalnych i państwowych pozwalają zabezpieczyć odpowiednie tereny dla celów publicznych. Jednocześnie obecna struktura niesie w sobie zagrożenie dla interesów miasta, jeśli rozpoczną się, podobnie jak ma to miejsce w silnie zurbanizowanych rejonach kraju, żywiołowe procesy parcelacyjne na gruntach prywatnych, dotąd rolniczych. Konieczne jest wdrożenie w skali miasta monitoringu w zakresie gospodarki gruntami i obrotu nieruchomościami, a także wydziałań geodezyjnych

Istotne zagrożenie dla miasta, zwłaszcza dla miejskiego systemu zaopatrzenia w wodę stwarza fakt nabywania gruntów od rolników w tzw. wolnym obrocie przez kopalnie kruszywa naturalnego. Dopóki mieszczą się one w wyznaczonym obszarze górniczym problem nie istnieje. Natomiast nabywanie gruntów, celem wymuszenia dalszej eksploatacji metodą faktów dokonanych jest niedopuszczalne.

4. Uwarunkowania dla rozwoju produkcji rolnej i przemysłu rolno – spożywczego

Analiza warunków naturalnych i obecnego zagospodarowania pozwala stwierdzić, że obszar ten charakteryzuje się mało korzystnymi warunkami rolniczej przestrzeni produkcyjnej, surowością klimatu, niską jakością gleb użytkowanych rolniczo, zaliczanych głównie do V i VI klasy bonitacyjnej, w dużej mierze przesądzających o kierunkach gospodarowania. Warunki naturalne ograniczają dobór roślin uprawnych i zmniejszają ich plonowanie wpływając w konsekwencji na wielkość dochodów uzyskiwanych z prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych i przyzwyczajenie ludzi wpływają na kierunki produkcji. Z uwarunkowań naturalnych nie wynikają ograniczenia zmiany użytkowania rolniczego. Niska jakość gleb nie jest barierą w zmianach użytkowania rolniczego. Dlatego też użytki rolne najsłabszych klas, gleby mniej rentowne i bardziej

podatne na erozję, szczególnie we wschodniej części terenu powinny być zalesione. Zalesione winny też być grunty położone w sąsiedztwie terenów rekreacyjnych nad jeziorem Krzywe w celu stworzenia zieleni izolacyjnej od uciążliwych obiektów, urządzeń i terenów przemysłowych. Zadrzewienia jako zieleni izolacyjna winny zajmować tereny wokół zakładów przemysłowych na całym obszarze miasta.

Projektuje się przeznaczenie dużych powierzchni użytków rolnych pod potencjalną rozbudowę miasta, głównie w zachodniej i północnej części miasta. Oznacza to zmniejszenie powierzchni użytków rolnych i liczby gospodarstw. Już obecnie znaczną część gruntów przekazano do Suwalskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej i grunty te straciły rolniczy charakter.

Na użytkach (głównie trwałe użytki zielone), w dolinie rzeki Czarnej Hańczy należy ograniczać zainwestowanie i nie prowadzić intensywnej produkcji celem stworzenia ekologicznego korytarza i ewentualnego wykorzystania rekreacyjnego. Rekultywację powyroboiskową na powierzchniowej eksploatacji kruszywa należy prowadzić w kierunku rekreacyjnym a nie rolniczym.

Zakładana w przyszłości realizacja drogi ekspresowej obwodowej po zachodniej części miasta podzieli działki rolnicze i wyłączy część gruntów z rolniczego użytkowania.

Niemniej jednak duża część gruntów pozostanie nadal użytkowana rolniczo i należy uznać za celowe:

- uprawę roślin przemysłowych na terenach położonych w sąsiedztwie uciążliwych zakładów, a przede wszystkim w południowej części terenu (obwód Dubowo), w sąsiedztwie dzielnicy przemysłowej i po zrealizowaniu drogi ekspresowej terenów wokół niej i wzdłuż wszystkich tras komunikacyjnych;
- wykorzystanie możliwości produkcyjnych gleb i łatwego rynku pracy, do produkcji warzyw gruntowych i owoców, szczególnie miękkich, na rynek lokalny i stworzenie bazy surowcowej do rozwoju przetwórstwa owocowo - warzywnego na tym terenie;
- rozwijanie upraw zielarskich;
- wykorzystanie warunków naturalnych i zasobów pracy do rozwijania rolnictwa ekologicznego.

Potencjał produkcyjny rolnictwa analizowanego obszaru jest niewysoki, a wykorzystanie też słabe. Słaby poziom zainwestowania utrudnia rozwój produkcji, a jednocześnie jest szansą przejścia na inne systemy produkcyjne. Wiedza producentów i tworzenie rynków zbytu jest szansą przyjęcia innych form gospodarowania. Nie przewiduje się radykalnych zmian w strukturze obszarowej gospodarstw, ale pewna poprawa może nastąpić w wyniku:

- ubytku gospodarstw małych;
- zmiany orientacji zawodowej małych gospodarstw dwuzawodowców.

Aktualne kierunki produkcji roślinnej ukształtowały się w wyniku przyzwyczajenia

rolników i wymagają pełniejszego wykorzystania możliwości produkcyjnych polegających na zmniejszeniu udziału roślin zbożowych w strukturze zasiewów na korzyść warzyw, ziół, owoców miękkich, a w rejonach przemysłowych rozszerzenie upraw roślin przemysłowych.

Nie można zakładać większych zmian w dotychczasowych kierunkach produkcji zwierzęcej, bo są one w dużej mierze spowodowane czynnikami koniunkturalnymi na rynku żywnościowym. Należy jednak dążyć do wykorzystania istniejących budynków i ferm drobiu celem uzyskania dobrego surowca dla Suwalskich Zakładów Drobiarskich.

Pozostawiając pewną dowolność w wyborze określonych kierunków produkcji rolnej należy postawić warunek by wszystkie formy i technologie produkcji były bezpieczne dla środowiska, a zwłaszcza zasobów wodnych terenu.

Rolnictwo ukierunkowane na produkcję żywności metodami ekologicznymi winno być ściśle powiązane w ramach całej gospodarki rolniczo - żywnościowej z przemysłem, handlem żywnością i spożyciem w celu skrócenia drogi od producenta do konsumenta.

Niezbędne jest wspieranie działań zmierzających do inwestowania w rozwój bazy surowcowej i przetwórstwa rolno - spożywczego, a zapotrzebowanie na przetworzoną produkcję rolną jest czynnikiem przemawiającym za rozwojem takiego przetwórstwa w mieście.

5. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego zagospodarowania i przeznaczenia terenów

Tereny zainwestowane wraz z komunikacją zajmują ok. 1500 ha, czyli niespełna 23% ogólnej powierzchni miasta Suwałk. Zainwestowanie miejskie koncentruje się głównie w środkowej części miasta; na północy zbliża się do projektowanej trasy obwodnicy wschodniej wzdłuż ul. Armii Krajowej, od wschodu, południa i zachodu ograniczone jest linią kolejową (nieczynną częściowo).

Najbardziej intensywnie zabudowane są tereny północne, pomiędzy ul. Reja a torami kolejowymi, gdzie zlokalizowana jest wielorodzinna zabudowa mieszkaniowa, dla ok. 30 tys. mieszkańców. W tej części miasta znajdują się też duże obiekty kubaturowe administracji publicznej i usług m.in. 2 szpitale. Wszystkie obiekty mieszkalne i usługowe wyposażone są w pełni w infrastrukturę techniczną. Strefa śródmiejska, najstarsza zabytkowa część miasta wymaga uporządkowania i kompleksowej modernizacji. Istotny dla gospodarki miejskiej jest fakt, że w strefie tej mieści się większość komunalnych zasobów mieszkaniowych i lokali użytkowych^{4/};

^{4/} / wg załącznika do Uchwały R.M. z dn. 15 maja 1996 r. mienie komunalne obejmuje, oprócz gruntów, także budynki w liczbie 474 sztuk, w tym: 3575 mieszkań o pow. 167.027 m² i 184 lokale użytkowe o powierzchni 13.700 m².

wymagają one remontów i doposażenia w podstawowe media (wodociągi, kanalizacja). Oznacza to, że gmina musi liczyć się z dużym obciążeniem, kolejnych budżetów wydatkami na inwestycje w tej części miasta. Modernizacja śródmieścia winna być powiązana ze zmianą funkcji mieszkalnej na cele usługowe (wg materiałów UM lokale mieszkalne znajdują się na parterze 86 budynków, co stanowi 231 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 10.440 m²), co pozwoliłoby na pozyskanie dodatkowych środków do budżetu gminy miejskiej.

Do wyburzenia zakwalifikowano 26 budynków o powierzchni 3300 m² przy ul. Kościuszki, Chłodnej, Konopnickiej, Wigierskiej, Waryńskiego, Noniewicza, Wesołej. Restrukturyzacji kompleksowej wymagać będzie zespół funkcji przemysłowo-składowych we wschodniej części miasta, w pobliżu terenów kolejowych. Celem tej restrukturyzacji winno być zintensyfikowanie wykorzystania gruntów, likwidacja obiektów substandardowych, przeznaczenie nieczynnych obiektów na cele usługowe, handel hurtowy, a w przyszłości – po likwidacji uciążliwości – na potrzeby turystyki i wypoczynku. Istotne znaczenie mieć tu będzie fakt, że restrukturyzacja przebiegać może na zasadach komercyjnych, bez wydatków z budżetu miasta. Utworzenie strefy ekonomicznej, oferującej długoletnie zwolnienie z podatków, przy niewielkich stosunkowo wymogach dla inwestorów (300 tys. ECU – wartość inwestycji, zatrudnienie min. 40 osób) zachęcać będzie do przenoszenia się podmiotów gospodarczych do SSSE, zwłaszcza tych, których majątek jest już wyeksploatowany.

Kolejnym problemem, wymagającym działań restrukturyzacyjnych jest potrzeba zagospodarowania XIX-wiecznych obiektów koszarowych, częściowo tylko wykorzystanych na potrzeby obronności. Działania władz miejskich przewidują utworzenie na bazie koszar przy ul. Świerkowej – ~~Centrum Targowo – Wystawienniczego~~ **Miejskiego Centrum Usług Publicznych**. Znacznie większe kubaturowo obiekty przy ul. Wojska Polskiego mogą być w części przynajmniej przeznaczone na potrzeby sportu i turystyki np. na schroniska i obiekty noclegowe turystyczne dla młodzieży. Ewentualnie można tu zlokalizować budownictwo socjalne; do tworzenia tego typu zasobów gmina jest zobowiązana statutowo.

6. Uwarunkowania wynikające z jakości życia mieszkańców

Miasto Suwałki rozwijało się w ostatnim 20-leciu bardzo dynamicznie, ze wszystkimi konsekwencjami tego zjawiska w sferze infrastruktury usługowej i mieszkaniowej oraz dla miejscowego rynku pracy.

Wyrazem niedostosowania bazy ekonomicznej miasta do rozwoju demograficznego jest występujące od siedmiu lat wysokie bezrobocie strukturalne. Dla zrównoważenia bilansu ludności i miejsc pracy konieczne jest rozwijanie wszelkich form działalności produkcyjnej i usługowej, mające na celu tworzenie nowych miejsc pracy.

Sytuacja mieszkaniowa miasta obiektywnie biorąc nie jest dobra, zarówno pod względem wskaźnika m² powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca, jak i pod względem samodzielności zamieszkiwania.

Wobec dużego udziału mieszkalnictwa wielorodzinnego, charakteryzującego się wysokim udziałem mieszkań małych, do 49 m² pożądane jest zwiększenia udziału budownictwa jednorodzinnego, co zresztą pokrywa się z tendencjami obserwowanymi aktualnie na rynku mieszkaniowym.

Niedostateczne jest techniczne wyposażenie mieszkań w instalacje wodociągowe i kanalizacyjne, zwłaszcza w rejonie śródmiejskim. Gaz występuje tylko w północnej części miasta. System ciepłowniczy obejmuje tylko połowę miasta.

Poważnym problemem jest zanieczyszczenie powietrza, co stwarza zagrożenie dla zdrowia mieszkańców. Szczególnie istotne jest przekroczenie norm dwutlenku siarki notowanego w centrum miasta i os. Kolejowym.

Dodatkowo w centrum miasta w rejonach ulic: Kościuszki, Dwernickiego, Utrata i Sejneńska występuje wysoka zawartość pyłu zawieszonego w powietrzu.

Silne zanieczyszczenie powietrza w powiązaniu z niską powierzchnią zieleni miejskiej na 1 mieszkańca potęguje skalę zagrożenia warunków zdrowotnych w mieście.

Usługi publiczne w mieście są dobrze rozwinięte, zarówno pod względem ilościowego zaspokojenia potrzeb, jak i dostępności do usług. Niemniej, w miarę oddalania zabudowy mieszkaniowej od centrum miasta, gdzie skoncentrowana jest większość usług problem niedoboru usług stanie się odczuwalny. W mieście brak jest niektórych usług publicznych, które statutowo należą do zadań własnych gminy; takich jak: mieszkalnictwo socjalne, hospicjum, dom samotnej matki itp.

Usługi komercyjne w zakresie: handlu, gastronomii, w sektorze finansowo-bankowym, obrocie i obsłudze rynku nieruchomości są niedostatecznie rozwinięte. Pozostaje to w ścisłym związku z niskimi dochodami ludności, bezrobociem, słabo rozwiniętą sferą konsumpcji.

7. Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych

~~Uwarunkowania rozwoju miasta w aspekcie rozpoznanych uwarunkowań rozwoju województwa w świetle „Informacji i wytycznych z projektu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego woj. Suwalskiego”, oprac. WBPP w Suwałkach w sierpniu 1997 roku stanowią:~~

~~W zakresie środowiska przyrodniczego i kulturowego~~

- ~~a) występowanie terenów chronionych w mieście i wokół miasta:~~
 - ~~— ciągi ekologiczne wzdłuż rz. Czarnej Hańczy~~
 - ~~— obszary chronionego krajobrazu~~
 - ~~— Wigierski Park Narodowy~~
 - ~~— Suwalski Park Narodowy~~
 - ~~— Pomniki przyrody~~

- b) położenie na terenach wodonośnych i strefach ochronnych ujęć wód miasta (Zasady zagospodarowania muszą być zgodne z wytycznymi Geologa Wojewódzkiego)
- c) występowanie udokumentowanych złóż kruszywa naturalnego co wymaga określenia możliwości ich eksploatacji i zasad rekultywacji
- d) położenie nad rzeką Czarną Hańczą, będącą odbiornikiem oczyszczonych ścieków i wód opadowych w mieście, stąd konieczność całościowego rozwiązania gospodarki odpadami stałymi i ciekłymi
- e) niedostateczna ilość urządzonych terenów zielonych
- f) występowanie znacznych obszarów objętych ochroną konserwatorską, które wymagają przywrócenia atrakcyjności poprzez ich uporządkowanie i zagospodarowanie

Wytyczne WBPP z uwagi na ich ogólnikowy charakter (zarówno w tekście, jak i w rysunku) nie wymieniają zadań służących realizacji celów publicznych ponadlokalnych, ani nie rozgraniczają sfery gospodarki miejskiej i sfery gospodarki ponadlokalnej. Stąd zadaniem zespołu autorskiego było zebranie koniecznych informacji w tym zakresie, w oparciu o materiały odpowiednich służb szczebla wojewódzkiego i miejskiego.

W zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej wykazano następujące zamierzenia:

- budowa obwodnicy Suwałk w ciągu drogi krajowej Nr 19
- budowa arterii komunikacyjnej na trasie ulic: Armii Krajowej, Reja, Staszica
- rozbudowa lotniska komunikacyjnego do kl. IV
- budowa dworca PKP w sąsiedztwie dworca PKS
- budowa skrzyżowania dwupoziomowego ulicy Sejneńskiej z linią kolejową
- budowa fragmentu linii 400 KV Elk – Narew – Alytus
- rezerwa terenu pod stację 400/110 KV
- rezerwa terenu pod 2 stacje 110/20 KV
- budowa pierścienia miejskiego 110 KV – od stacji Hańcza poprzez projektowany RPZ 3 do RPZ na terenie SSSE w Suwałkach
- budowa kabla optotelekomunikacyjnego relacji Suwałki – Nowinka – Augustów (w trakcie)
- gazyfikacja miasta w oparciu o projektowany gazociąg wysokiego ciśnienia Grodno – Kaliningrad

Wszystkie w/w zamierzenia zostały przeanalizowane i w miarę możliwości uwzględnione w „Studium...”. W sprawie możliwości gazyfikacji miasta autorzy zajęli odmienne stanowisko.

W zakresie utworzenia Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej

SSSE ustanowiona Rozp. Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1996 r. (Dz. U. Nr 93 poz. 421) posiada Plan rozwoju, zatwierdzony Rozporządzeniem Ministra Gospodarki

~~z dn. 14 lutego 1997 r. (Dz. U. Nr 17 poz. 92). Plan rozwoju strefy określa w szczególności cele ustanowienia strefy oraz działania, środki techniczne i organizacyjne służące osiągnięciu tych celów oraz obowiązki zarządzającego i terminy wykonania tych obowiązków.~~

~~Cele utworzenia strefy, która obejmuje także rejon Elku i Goldapi jest:~~

- ~~— utworzenie docelowo 15000 nowych miejsc pracy~~
- ~~— uformowanie silnego ośrodka współpracy gospodarczej z rynkami państw ościennych.~~

~~W pozyskiwaniu inwestorów na rzecz strefy preferowane będą branże związane z wykorzystaniem zasobów gospodarczych i walorów środowiska lokalnego: przemysł spożywczy, przetwórstwo drewna, produkcja sprzętu turystycznego oraz produkcja urządzeń wspomagających turystykę (np. minioczyszczalnie ścieków). Poza w/w lokalizować się będzie wszystkie te branże, które wyrastają w sposób naturalny z profilu gospodarczego województwa, z wyjątkiem przemysłów zagrażających walorom przyrodniczym regionu.~~

~~Działalność usługowa preferowana w strefie to: usługi związane z dostawą mediów, odprowadzaniem ścieków i odpadów, usługi w zakresie transportu, usługi finansowe: bankowe i ubezpieczeniowe oraz doradcze: prawne, ekonomiczne, architektoniczne itp.~~

~~Granice zasięgu SSSE wniesiono do „Studium...” na podstawie roboczych rysunków „miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego SSSE”^{5/}, w skali 1:2000. Uwzględniono zapotrzebowanie na różne media infrastrukturalne w wielkościach podawanych w „Planie rozwoju SSSE”, przewidziano powiązania strefy z otaczającymi terenami miasta i wpływ strefy na zagospodarowanie otoczenia.~~

W aspekcie rozpoznanych uwarunkowań rozwoju województwa podlaskiego i rozpoczętej w październiku 2007 r. przez Marszałka Województwa Podlaskiego zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego, wskazuje się poniższe uwarunkowania rozwoju miasta, wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

1. W zakresie ochrony środowiska naturalnego przed degradacją:

- 1) rozbudowa instalacji pomocniczej Zakładu Zagospodarowania Odpadów na bazie Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych w Suwałkach;*
- 2) rekultywacja terenów zdegradowanych;*
- 3) utrzymanie terenów zielonych na właściwym poziomie oraz rozwój ich systemu;*

^{5/} ~~Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, wykonywany równoległe z niniejszym „Studium...” został zatwierdzony i ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Suwalskiego Nr 26/98~~

- 4) rekultywacja i zagospodarowanie na cele rekreacyjne terenów powyroboiskowych w Sobolewie i Krzywólce, w tym budowa bazy na potrzeby sportów wodnych i motorowych;
- 5) termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej;
- 6) systematyczna likwidacja dzikich wysypisk;
- 7) rozwój selektywnej zbiórki odpadów komunalnych poprzez edukację i niezbędne inwestycje;
- 8) rozbudowa sieci kanalizacyjnej i likwidacja szamb;
- 9) rozwój sieci wodociągowej umożliwiający ograniczenie ilości indywidualnych studni;
- 10) wyposażenie wylotów kanalizacji deszczowej w separatory substancji ropopochodnych;

2. W zakresie ochrony środowiska kulturowego:

- 1) ujęcie zabytków objętych gminną ewidencją zabytków
- 2) ujęcie trzech obszarów poddawanych rewitalizacji:
 - a) zabytkowy obszar śródmieścia Suwałk
 - b) zabytkowy obszar dawnych koszar przy ul. 23 Października
 - c) zabytkowy obszar dawnych koszar przy ul. Pułaskiego

3. W zakresie rozwoju infrastruktury transportowej i infrastruktury technicznej:

- 1) budowa obwodnicy Suwałk w ciągu drogi krajowej Nr 8 i dostosowanie jej standardów technicznych do wymogów, jakie spełniać ma droga ekspresowa E-67 S- 8 Via Baltica w I priorytetowym europejskim korytarzu transportowym Warszawa – Białystok – Suwałki –Budzisko – granica Państwa (dostosowanie nawierzchni jezdni do przenoszenia nacisków 115kN/oś, w etapie - droga jednojezdniowa, docelowo – dwujezdniowa, budowa dwupoziomowych skrzyżowań);
- 2) dostosowanie standardów technicznych dróg wojewódzkich do parametrów klasy „G” lub „Z”, polegające na:
 - a) przebudowie i modernizacji drogi wojewódzkiej Nr 653 Sedranki – Bakalarzewo – Suwałki – Sejny, z ewentualną zmianą kategorii na drogę krajową,
 - b) dostosowanie dróg wojewódzkich do parametrów klasy Z Nr 652 Kowale Oleckie - Suwałki i Nr 655 Olecko – Raczki – Suwałki – Rutka Tartak,
- 3) dostosowanie standardów technicznych dróg powiatowych do parametrów klasy „Z” poprzez zadania ujęte w programie wojewódzkim po roku 2005, dotyczące modernizacji i przebudowy dróg powiatowych;
- 4) tworzenie warunków przestrzennych do przebudowy i budowy infrastruktury transportowej ponadlokalnej w zakresie:
 - a) wyznaczania w trybie planowania miejscowego terenów dla centralnych i wojewódzkich zadań celu publicznego ujętych w rejestrze Wojewody Podlaskiego,
 - b) rezerwowania korytarzy dla ponadlokalnej perspektywicznej infrastruktury transportowej w planach i studiach zagospodarowania przestrzennego,

- c) traktowanie ich na obszarach rolnych jako: „tereny rolne z zakazem realizacji zabudowy rolniczej” – co nie będzie miało wpływu na ograniczenie dotychczasowego ich użytkowania rolniczego,
- 5) zapobieganie i likwidowanie kolizji między uciążliwościami komunikacyjnymi, a zabudową i środowiskiem przyrodniczym wymagającym ochrony sanitarnej, poprzez stosowanie:
- a) właściwych relacji przestrzennych (odległości) pomiędzy zabudową, a źródłami uciążliwości komunikacyjnych,
 - b) środków technicznych zmniejszających oddziaływanie źródeł hałasu komunikacyjnego,
 - c) środków technicznych zabezpieczających wody przed komunikacyjnymi zanieczyszczeniami sanitarnymi, w tym, w wyniku nadzwyczajnych zagrożeń środowiska,
 - d) relokację poza obręb zabudowy elementów infrastruktury transportowej, gdy nie można osiągnąć dopuszczalnych norm sanitarnych sposobami technicznymi,
 - e) uspokajania ruchu środkami technicznymi i organizacyjnymi;
- 6) utrzymanie dobrego stanu technicznego ulic tranzytowych oraz dokończenie przebudowy ulicy Utrata w ciągu drogi krajowej nr 8;
- 7) przebudowa ulicy Buczka w ciągu drogi wojewódzkiej nr 655 oraz ulic przyległych;
- 8) przebudowa ulicy Reja w ciągu drogi wojewódzkiej nr 655 na dwujezdniową oraz ulic przyległych;
- 9) rozbudowa układu komunikacyjnego na kierunku wschód – zachód, w tym połączenie ulicy Wigierskiej z ulicą Grunwaldzką, ulicy Świerkowej z ulicą 23 Października ;
- 10) budowa wschodniego ciągu komunikacyjnego łączącego ulicę Utrata z ulicą Sejneńską w ciągu drogi wojewódzkiej nr 653, a w kolejnym etapie połączenie ulicy Sejneńskiej z ulicami K. Pułaskiego i M. Reja;
- 11) modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego w strefach przemysłowych i usługowych;
- 12) traktowanie rowerów jako pełnoprawnego środka transportu, z zapewnieniem mu stosownej infrastruktury;
- 13) budowa ścieżek rowerowych doprowadzających ruch rowerowy do terenów turystyczno – wypoczynkowych położonych na obrzeżach miasta oraz w bezpośrednim jego sąsiedztwie, w porozumieniu z Gminą Suwałki;
- 14) dostosowywanie wskaźników parkingowych do intensywności zabudowy w miejskim obszarze zabudowanym;
- 15) budowa parkingów strategicznych i wydzielonych miejsc postojowych;
- 16) budowa na obrzeżach miasta Centrum Obsługi Tranzytu TIR;
- 17) dostosowanie infrastruktury kolejowej do międzynarodowych potrzeb przewozowych linii magistralnej E-75 Warszawa – Białystok – Suwałki – Trakiszki – gr. Państwa („Rail Baltica” Warszawa – Kowno – Ryga – Tallin – Helsinki) do kursowania pociągów z prędkością w ruchu pasażerskim 160 km/h i towarowym 120 km/h przy nacisku 225 kN/oś, poprzez wykonanie potencjalnych zadań programów rządowych dotyczących przebudowy linii kolejowych , polegających na:

- a) rezerwie terenów pod budowę drugiego toru na odcinku Białystok – Sokółka – Suwałki – Trakiszki – gr. Państwa,
- b) elektryfikacji linii na odcinku Sokółka – Suwałki – Trakiszki – gr. Państwa,
- c) budowie dwupoziomowych skrzyżowań z trasami drogowymi,
- d) zabezpieczenie terenu pod budowę przelotowej stacji kolejowej;
- 18) przywrócenie regularnego połączenia linii kolejowej Suwałki – Olecko – Ełk i jej modernizacja;
- 19) budowa lotniska komunikacyjnego w Suwałkach;
- 20) modernizacja Ciepłowni Centrum;
- 21) wymiana lub termomodernizacja sieci ciepłych, likwidacja grupowych węzłów ciepłych;
- 22) budowa sieci ciepłych i przyłączy do obiektów;
- 23) budowa gazociągu magistralnego zasilającego Suwałki oraz rozbudowa sieci rozdzielczej;
- 24) rozbudowa i modernizacja kanalizacji deszczowej;
- 25) rozbudowa i budowa sieci wodno – kanalizacyjnej;
- 26) uzupełnienie sieci wodno – kanalizacyjnej w istniejących ulicach;
- 27) budowa systemu monitoringu sieci wodociągowej;
- 28) modernizacja oczyszczalni ścieków obejmująca:
 - a) budowę suszarni i spalarni odpadów,
 - b) hermetyzację i dezodoryzację powietrza odlotowego wybranych obiektów,
 - c) przebudowę systemu sterowania i monitoringu pracy,
 - d) rozbudowę komór oczyszczania ścieków,
 - e) usprawnienie gospodarki energetycznej – II etap – kotłownia;
- 29) rozbudowa miejskiego ujęcia wody;
- 30) wprowadzenie systemu radiowego odczytu wodomierzy;
- 31) budowa dwutorowej linii napowietrznej WN 400kV GPZ Ełk – granica państwa z Litwą (kierunek Alytus);
- 32) budowa linii napowietrznych WN 110 kV:
 - a) RPZ „SSSE” – RPZ „Hańcza” Suwałki,
 - b) GPZ Ełk – RPZ „Hańcza” Suwałki,
 - c) RPZ „Hańcza” Suwałki – RPZ Wiżajny;
- 33) modernizacja istniejących linii napowietrznych WN 110 kV:
 - a) RPZ „Hańcza” Suwałki – RPZ Olecko,
 - b) RPZ „Reja” Suwałki – RPZ („Piaskowa”) Suwałki,
 - c) RPZ „Hańcza” Suwałki – RPZ Sejny.

8. Uwarunkowania rozwoju sieci transportowej

1. Rozwój zewnętrznego układu sieci infrastruktury transportowej.

Zespół uwarunkowań zewnętrznych rozwoju infrastruktury transportowej w kraju a zatem także w województwie podlaskim i mieście Suwałki jest wynikiem:

- przystąpienia Polski do Unii Europejskiej
- sytuacji polityczno gospodarczej na rynku europejskim

- prowadzonej polityki zagranicznej państwa
- polityki transportowej
- podejmowanej współpracy zagranicznej województwa.

Duży wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny w Polsce a tym samym rozwój w poszczególnych regionach i miastach, ma proces globalizacji w gospodarce światowej. Włączenie w struktury jednolitego rynku europejskiego stanowi szansę dalszego rozwoju i postępu gospodarczego również dla Suwałk. W założeniach polityki transportowej Unii Europejskiej jest zwiększanie dostępności poszczególnych regionów – województw - miast do uzyskania spójności strukturalnej z punktu widzenia społecznego, gospodarczego i ekologicznego. Wiąże się to z koniecznością rozbudowy sieci dróg pod kątem włączenia się w sieć europejską. Dyrektywa 96/53/WE nakłada na państwa członkowskie Unii Europejskiej obowiązek dostosowania sieci dróg do nacisku 11,5 tony na oś. Obecnie w Suwałkach tak jak w pozostałej części kraju (z wyłączeniem odcinków autostrad i dróg ekspresowych) istniejące ciągi są dostosowane do obciążeń 10 ton (droga krajowa nr 8) i 8 ton, zgodnie z wcześniej obowiązującymi normami.

Polska sieć drogowa została powiązana i włączona w system sieci drogowej TEN (transeuropejska sieć transportowa), określony Dyrektywą nr 1692/96 UE.

Przez terytorium Województwa Podlaskiego przebiega jeden z czterech paneuropejskich korytarzy transportowych: (Helsinki) – Tallin – Ryga - Kowno – Białystok - Warszawa, z odgałęzieniem Ryga – Kaliningrad - Gdańsk. To właśnie wzdłuż tego korytarza przebiegać będzie projektowana trasa drogowa Via Baltica której odcinek Szypliszki – Suwałki - Warszawa planowany jest jako droga ekspresowa oraz magistralna linia kolejowa E-75 Warszawa – Białystok – Sokółka – Suwałki - Trakiszki - granica państwa – („Rail Baltica” Warszawa – Kowno – Ryga – Tallin - Helsinki), która przez kraje nadbałtyckie została zgłoszona do międzynarodowych umów AGC AGTC.

Z punktu widzenia makrootoczenia zewnętrznego należy uwzględnić oprócz unijnych także inne normy i standardy międzynarodowe a w szczególności dotyczących umów o zasięgu światowym jak: WTO, konwencje związane z transportem drogowym oraz zobowiązania Polski wobec NATO w zakresie zapewnienia przejazdu wojsk sojuszniczych, co wiąże się z koniecznością rozbudowy dróg i podwyższenia ich parametrów.

Odpowiedniej i dogodnej sieci dróg oraz różnego typu połączeń komunikacyjnych wymaga również współpraca międzyregionalna i transgraniczna, która realizowana jest w ramach Euroregionu „Niemen”. Skupia on, bowiem sąsiadujące ze sobą regiony o różnych uwarunkowaniach gospodarczo-politycznych i historycznych należące do Polski, Litwy i Białorusi. Nawiązanie współpracy i kontaktów przygranicznych niesie za sobą wzrost popytu na przewozy i rodzi konieczność rozbudowy infrastruktury transportowej, przejść granicznych i połączeń komunikacyjnych, które są niezbędne do rozwoju funkcji targowych i kongresowych o

zasięgu międzyregionalnym i międzynarodowym oraz umożliwi udział województwa w targach i wystawach.

- **Drogi**

Układ dróg zewnętrznych krajowych i wojewódzkich ~~nie wymaga rozbudowy~~ *wymaga rozbudowy i podniesienia parametrów technicznych poprzez modernizację oraz budowę nowych.* Natomiast ~~wskazana jest jego modernizacja (podniesienie parametrów technicznych).~~ Najważniejszym zadaniem jest wyeliminowanie ruchu tranzytowego ze śródmieścia Suwałk. Główny kierunek tranzytowy, to ruch po trasie drogi ~~nr 19~~ *oznaczonej jako droga krajowa nr 8*. Droga ta w planach krajowych jest w przyszłości przewidziana jako trasa ekspresowa. Będzie miała międzynarodowe znaczenie, bowiem stanowić ona będzie odcinek tzw. VIA BALTICA - drogi ekspresowej z Tallina, przez Rygę, Kowno, Suwałki do Warszawy. Powinna być finansowana z budżetu centralnego. *Termin jej realizacji przewidywany jest na 2013 r.* ~~Brak danych co do terminu jej realizacji. Dlatego istotne znaczenie ma realizacja wewnętrznego ciągu, odciążającego obecny ciąg drogowy nr 19 po ulicach Kościuszki i Wojska Polskiego~~ *Ciąg komunikacyjny, przeprowadzony po ulicach Wojska Polskiego, Utrata, Podhorskiego i Pułaskiego, który miał odciążać ruch w centrum miasta, nie spełnia już swojego zadania.* Ruch tu jest bardzo uciążliwy, a ciąg stanowi główną *komunikacyjną* ~~zabytkową~~ oś miasta. ~~Z powyższych względów, należy zaliczyć, w dużym stopniu wybudowaną i dalej kontynuowaną, trasę po ul. gen. Podhorskiego i ul. Utrata przejściowo (do czasu zrealizowania pełnej sieci) do układu zewnętrznego, mimo że w całości mieści się w granicach miasta. Po realizacji ostatniego odcinka od przejazdu kolejowego do skrzyżowania ulic Wojska Polskiego i Majora Hubala, można więc będzie skierować cały ruch tranzytowy drogi nr 19 na omawiany ciąg i wyeliminować go z ulic Kościuszki i Wojska Polskiego. Jest to więc przedsięwzięcie jak najbardziej celowe, pilne, ruchowo i ekonomicznie uzasadnione.~~ *Obejście śródmieścia ulicami Wojska Polskiego, Utratą, Podhorskiego i Pułaskiego, przy obecnym obciążeniu ruchem samochodów ciężarowych, nie zabezpiecza więc bezkolizyjności i łatwości przejazdu ruchu tranzytowego. Dlatego czynione są starania o wyprowadzenie ruchu tranzytowego na zachodnie obrzeża miasta. Tereny te przeznaczane były pod obwodnicę miasta Suwałki w poprzednich planach zagospodarowania przestrzennego.*

- **Transport kolejowy**

Obecny układ kolejowy ~~w zasadzie odpowiada przyszłościowym potrzebom~~ *nie odpowiada przyszłym potrzebom, związanym z przekształceniem istniejącej linii kolejowej w międzynarodową przewozową linię magistralną E-75 Warszawa – Białystok – Suwałki – Trakiszki – gr. Państwa („Rail Baltica” Warszawa – Kowno – Ryga – Tallin – Helsinki) i kursowaniem pociągów z prędkością w ruchu pasażerskim 160 km/h i towarowym 120 km/h przy nacisku 225 kN/oś.* ~~Centralna Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych zapowiada w piśmie B-111-4110134/97 z dnia 14 sierpnia 1997 r., że przewiduje kompleksową modernizację linii kolejowej E-26 Warszawa – Białystok – Suwałki – Trakiszki,~~

~~nie podając jednak ani jej zakresu, ani terminu. Należy przewidzieć rezerwę terenową na dobudowę drugiego toru na wymienionej linii i ewentualne wprowadzenie trakcji elektrycznej. Modernizacja linii ma uzasadnienie w wypadku decyzji o uruchomieniu połączenia Warszawa-Suwałki-Kowno. Rezerwę terenową trzeba zachować również na przyszłościową budowę nowego, przelotowego dworca kolejowego w sąsiedztwie dworca PKS.~~

- **Komunikacja autobusowa PKS**

W zakresie zamiejskiej komunikacji autobusowej nie przewiduje się znacznej rozbudowy, zarówno linii jak i bazy dworcowej. Oczywiście, w miarę rozwoju miasta i województwa, będą się systematycznie zwiększać potrzeby taborowe, częstotliwości kursowania, będą przybywać nowe trasy obsługiwane trakcją autobusową PKS.

- **Transport lotniczy**

W sąsiedztwie Szpitala Wojewódzkiego występuje konieczność zlokalizowania lądowiska śmigłowców sanitarnych.

Aktualnie istniejące lotnisko sportowe Aeroklubu Suwalskiego przewidziane jest pod budowę lotniska komunikacyjnego IV klasy technicznej. Docelowo ~~ma~~ może ono spełniać funkcję lotniska międzynarodowego. ~~W toku opracowywania niniejszego „Studium” otrzymano materiały robocze tzw. Master Planu lotniska komunikacyjnego, udostępnione przez Urząd Miasta w Suwałkach, w tym: 6 wariantów lokalizacji pasa startowego o długości do 1300 m., (z ewentualnością wydłużenia go do 3000 m., co kolidowałoby z projektowaną trasą Via Baltica, po zachodniej stronie miasta). Uzyskano również wytyczne w sprawie wymagań lokalizacyjnych dla urządzenia VOR oraz rozkład pól promieniowania elektromagnetycznego VOR, DME, NBB w stosunku do istniejących urządzeń radionawigacyjnych, przesłane przez Agencję Ruchu Lotniczego w Warszawie, pismem z dnia 22 października 1997 r. znak PPL-ARL/NA/3178/AT/611/1911/97.~~

~~Agencja zwraca uwagę na kolizję jaka powstała w związku z wybudowaniem kompostowni, której wysokość przekracza ustalenia projektu budowlanego zatwierdzonego w 1992 r., co powoduje zakłócenia w funkcjonowaniu urządzenia VOR.~~

Od 2005 r. na terenie sportowego lotniska Aeroklubu Suwalskiego funkcjonuje Lotnicze Pogotowie Ratunkowe i lądowisko dla śmigłowców, głównie dla potrzeb powietrznego pogotowia ratunkowego.

Decyzją nr AGP-II- 7331-108/06 z dnia 04 października 2006 r. o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego na przebudowę i rozbudowę lotniska w Suwałkach, mającą na celu jego przystosowanie do potrzeb obsługi ruchu turystycznego i biznesowego lotnictwa ogólnego oraz komunikacyjnego, zmienioną decyzją nr AGP-II-7331-202/06 z 12 grudnia 2006 r. w zakresie zmiany parametrów drogi startowej na 1320 x 30 m. i pasa startowego 1440 x 150 m. przystąpiono do sporządzania projektu I etapu budowy i rozbudowy lotniska w Suwałkach.

Decyzję tę przygotowano w oparciu o koncepcję programowo-przestrzenną modernizacji lotniska w Suwałkach wykonaną w marcu 2005 r. przez Biuro Studiów i Projektów Lotniskowych POLCONSULT Sp. z o.o. z Warszawy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, w ramach opracowanego programu rozwoju dostępności turystycznej województwa podlaskiego z wykorzystaniem transportu lotniczego. Program ten przewidywał lokalizację lotniska regionalnego w okolicach Białymstoku, lotniska lokalnego (komunikacyjnego) w Suwałkach i lotniska sportowo-sanitarnego w Czerwonym Borze. W ramach tego programu opracowano też prognozę przewozów i ruchu lotniczego oraz część ekonomiczną.

W grudniu 2006 r. na zlecenia miasta wykonano koncepcję zagospodarowania lotniska w określonych decyzją lokalizacyjną parametrach i na jej podstawie określono zakres dokumentacji projektowej I etapu, tj. ustalono obiekty i elementy infrastruktury zapewniające możliwość przystąpienia do funkcjonowania lotniska (w I etapie tzw. rozruchowym konieczna jest realizacja takich obiektów jak: – tymczasowy terminal pasażerski, wieża kontroli lotów, budynek lotniskowej straży pożarnej, obiekt techniczny, zbiornik p.poż., budynek garażowo-warsztatowy, podziemna stacja paliw). Lokalizację projektowanych budynków zaplanowano tak, by zachować w pierwszym etapie realizacji obecną lokalizację Lotniskowego Pogotowia Ratunkowego i umożliwić użytkowanie lotniska i istniejących obiektów w czasie realizacji zabudowy portowej i związanej z nią infrastruktury komunikacyjnej i technicznej. W koncepcji przewidziano rezerwy terenu pod przyszłe obiekty takie jak: budynek administracyjno-dydaktyczny, terminal docelowy, hangar, baza LPR, cargo, oraz tereny pod dalszą rozbudowę lotniska, w tym przedłużenie pasa startowego do 2000 m. Zrealizowany terminal tymczasowy zostałby przeznaczony dla służb ochrony lotniska, policji i straży granicznej. Docelowa dyspozycja przestrzenna uwzględnia projektowany układ zjazdu z zachodniej obwodnicy miasta w ciągu drogi ekspresowej Via Baltica, może też być realizowana jako rozbudowa istniejącego dojazdu ulicą Wojczyńskiego. Zakończenie prac nad projektem budowlanym I etapu lotniska przewiduje się w IV kwartale 2008 r.

2. Rozwój układu komunikacyjnego wewnętrznej sieci transportowej wynikający z potrzeb miasta

• Drogi i ulice

Rozwój układu komunikacyjnego miasta winien być projektowany pod kątem dwóch czynników:

- wyprowadzenia ze śródmieścia i w miarę możliwości z osiedli mieszkaniowych, uciążliwości ruchu tranzytowego i międzydzielnicowego
- maksymalnego zaspokojenia potrzeb dogodnego ruchu międzydzielnicowego i lokalnego.

Jednakże z drugiej strony pożądaný rozwój układu komunikacyjnego i aspiracje w tym zakresie muszą zostać urealnione o ograniczenia wynikające ze stanu istniejącego i wielkości środków jakimi miasto będzie dysponować.

Istniejący układ uliczny miasta wpisuje się, w większości w ściśle zabudowany układ urbanistyczny. Stąd trudno mówić o jego rozbudowie, a raczej o pewnym uporządkowaniu. Niemniej w przyszłości, tej niedalekiej i tej odległej, rozwój układu miejskiego będzie wynikał z konieczności obsłużenia funkcji planowanych i rozbudowy miasta. Specyfika projektowania komunikacyjnego w mieście Suwałki wynika z dużego ruchu tranzytowego przez miasto, co rzutuje na konieczność zabezpieczenia stosunkowo dużej ilości tras tranzytowych. *Trasy te powinny uwzględniać zarówno połączenia w kierunku północ – południe, jak i wschód – zachód.*

- **Parkingi**

Dla ustalenia właściwej polityki parkingowej w mieście, ~~należy~~ zaleca się opracować odrębne studium parkingowe, które będzie podstawą do szczegółowego zaprojektowania ilości i lokalizacji miejsc parkingowych.

Należy zabezpieczyć miejsca pod parkingi strategiczne i miejsca postojowe oraz miejsca obsługujące ruch tranzytowy, lokalizowane wzdłuż tras przelotowych i odciążające wewnętrzny układ komunikacyjny. Należy również dostosować wskaźniki parkingowe do intensywności zabudowy w miejskim obszarze zabudowanym.

Parkingi strategiczne zlokalizowane w obszarze śródmieścia miasta należy przenieść na tereny położone wzdłuż projektowanej obwodnicy, projektowanego lotniska, cmentarzy i centrów handlowych, w tym wielkopowierzchniowych. Uwolnione w ten sposób tereny mogą być przeznaczane pod zabudowę lub przestrzenie publiczne.

- **Ścieżki rowerowe**

Zgodnie z obecnymi tendencjami dość istotnym elementem układu komunikacyjnego może stać się sieć ścieżek rowerowych traktowanych jako ciągi rekreacyjne i dojazd do usług i miejsc pracy. Należy je projektować w sposób rozważny, aby uzyskać długoodcinkowe efekty. Wciskanie ścieżek na krótkich fragmentach ulic, bo „akurat jest miejsce” mija się z celem. Stąd wynika duże ich ograniczenie, na istniejących przeważnie wąskich ulicach

W mieście Suwałki widzi się możliwość przeprowadzenia dwóch głównych ciągów rowerowych.

- po terenach wzdłuż rzeki Czarna Hańcza od północno – zachodniego krańca miasta aż do Wigierskiego Parku Narodowego, w tym do jeziora Wigry.

- wzdłuż ~~dużej obwodnicy wschodniej~~ (ul. Armii Krajowej, ul. ~~Przemysłowa~~) Przemysłowej, od ul. Reja do rzeki Czarna Hańcza.

Ponadto należy szukać tras rowerowych poza pasami ulicznymi, jak np. ścieżka od skrzyżowania ulic Reja i Armii Krajowej do rzeki Czarna Hańcza. Uzyskałoby się wówczas logiczny zamknięty pierścień ścieżek rowerowych. Także poza pasami ulicznymi należałoby prowadzić dwa trakty rowerowe do terenów rekreacyjnych w północno – wschodniej części miasta (w rejonach dróg: ~~wojewódzkich nr 40735~~ *powiatowej nr 1153B do Kaletnika Suwałki – Okuniowiec - Kaletnik, nr 40734 wojewódzkiej nr 653 z Suwałk do Starego Folwarku i powiatowej nr 1151B z Suwałk do Sobolewa i Gawrych Rudy*). Trasy rowerowe winny być wyposażone w infrastrukturę towarzyszącą jak: miejsca postojowe dla rowerzystów, sanitariaty, urządzenia sportowe, małą architekturę.

Podstawę dla rozwoju ruchu rowerowego i związanej z tym infrastruktury w mieście Suwałki powinien stanowić fakt, iż Suwałki są jednym z punktów przebiegu krajowego szlaku rowerowego „Pierścień rowerowy Suwalszczyzny”. Szlak ten jest częścią Międzynarodowego Szlaku Rowerowego EURO VELO RII. Trasa szlaków przebiega między innymi takimi ulicami, jak: Piaskowa, Sejneńska, Waryńskiego, Utrata, wzdłuż rzeki Czarnej Hańczy i dookoła Zalewu Arkadia, aż do ulicy Powstańców Wielkopolskich i dalej łącząc się drogą krajową nr 8 na obrzeżach miasta w kierunku Augustowa. Częściowo zrealizowano przebieg z północno – zachodniego krańca miasta w stronę Wigierskiego Parku Narodowego. Ścieżka ta przebiega w ciągu ulic Pułaskiego, Podhorskiego i wchodzi w obszar starego miasta. Przebiega zarówno przez śródmieście - ulicami śródmiejskimi, jak i poprzez tereny rekreacyjne, położone w dolinie rzeki Czarnej Hańczy. Nie jest zrealizowany wzdłuż rzeki odcinek od ulicy 1 Maja do ul. Utrata i dalej aż do ulicy Sejneńskiej. Obecnie ścieżka rowerowa wyznaczona jest od skrzyżowania ul. Utrata z Waryńskiego aż do granic miasta, gdzie łączy się z gminną ścieżką rowerową poprowadzoną do wsi Krzywe. W fazie projektowej jest również ścieżka do Sobolewa, Płociczna i Gawrych Rudy. Ścieżki rowerowe na terenie miasta powinny być realizowane zgodnie z opracowanym przez UM w Suwałkach, Wydział Architektury i Gospodarki Przestrzennej „Studium Dróg Rowerowych” – Suwałki, listopad 2003 r.

- **Miejska komunikacja zbiorowa**

Propozycje zawarte w niniejszym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, odnośnie komunikacji zbiorowej, wprowadzają bardzo istotne zmiany w dotychczasowym układzie linii autobusowych. Polegają one na eliminacji ich z ul. Kościuszki. Powoduje to konieczność przeniesienia większości linii na inne trasy. W tym celu należy uprzednio opracować projekt nowego układu linii komunikacji miejskiej, co pociągnie za sobą konieczność wykonania nowego projektu organizacji ruchu dla miasta. W projekcie układu należy przeanalizować możliwość przeprowadzenia nowych tras po istniejących ulicach, określić zakres robót adaptacyjnych (poszerzenia jezdni, zatoki przystankowe, pętle zwrotne itd.). Należy się liczyć z pewnymi oporami społecznymi, wynikającymi z przyzwyczajenia do stanu istniejącego i do nieznacznego wydłużenia dojazdu od nowych linii autobusowych do centrum.

Zakład Komunikacji Miejskiej w Suwałkach obsługuje 20 linii. Łączna długość tras wynosi 225 km. Ogółem na trasach obsługiwanych przez ZKM są 234 przystanki. Komunikacja miejska obsługuje również pasażerów z następujących miejscowości gminny Suwałki: Krzywe, Sobolewo, Płociczna, Mała Huta, Nowa Wieś, Okuniowiec, Potasznia, Żyliny, Wychodne, Poddubówek, Biała Woda, Żywa Woda, Przebród, Zielone Królewskie, Zielone Kamedulskie. Trasy na terenie Gminy Suwałki ustalane są przez Urząd Gminy Suwałki.

W miarę rozwoju miasta Suwałk i budowy nowych zakładów pracy komunikacja miejska powinna być zmieniana i dopasowywana do potrzeb nowych pasażerów.

9. Możliwości i uwarunkowania rozwoju systemów inżynierskich

1. Zaopatrzenie w wodę

Zaopatrzenie w wodę miasta - liczącego obecnie ok. 67000 mieszkańców - realizowane jest przez miejską sieć wodociagową czerpiącą wodę z ujęć podziemnych. Aktualnie dla pełnego pokrycia zapotrzebowania na wodę eksploatowanych jest 16 szt. studni. Dobowa zdolność produkcyjna stacji wodociagowej wynosi $21.400 \text{ m}^3/\text{d}$. Aktualny pobór wody wynosi ok. $10900 \text{ m}^3/\text{d}$ tj. $454 \text{ m}^3/\text{h} \sim 500 \text{ m}^3/\text{h}$. Z sieci wodociagowej korzysta 86,8% ogółu mieszkańców miasta, tj. ok. 58.400 osób.

Na terenie miasta istnieje niezależnie od miejskiego ujęcia wody:

- 18 studni ujmujących I warstwę wodonośną o łącznych zasobach ok. $268 \text{ m}^3/\text{h}$
- 21 studni ujmujących II warstwę wodonośną o łącznych zasobach ok. $500 \text{ m}^3/\text{h}$

W celu określenia możliwości rozwoju systemu wyrażającej się ilością mieszkańców, która może być obsłużona przyjęto następujące założenia :

- poprawa standardu wyposażenia mieszkań spowoduje wzrost jednostkowego zapotrzebowania wody o ok. 20 %,
- zwiększenie zużycia wody na potrzeby ogólno- komunalne spowoduje wzrost jednostkowego zapotrzebowania o ok. 10 %,
- jednostkowe zużycie wody w gospodarstwach domowych wzrośnie o ok. 10 % po przejściu „szoku” oszczędnościowego .

Zatem jednostkowe zużycie wody może osiągnąć wielkość :

$$q = 154,5 * 1,20 * 1,1 * 1,1 = 224,3 \text{ l/mieszk. d.}$$

Ilość mieszkańców, która może być zaopatrywana w wodę z istniejących ujęć wyniesie :

$$M = 96300 \text{ osób}$$

Wielkość ta może być jeszcze wyższa ponieważ istnieją możliwości powiększenia zasobów ujęcia o dalsze ok. $600 \text{ m}^3/\text{h}$, tj. o ok. 66,6 %.

W zakresie rozwoju systemu przesyłowego nie ma żadnych technicznych ograniczeń jego rozwoju.

Model zaopatrzenia w wodę pozostaje bez zmian :

- miasto będzie korzystało z ujęć wód podziemnych, które mogą być sukcesywnie rozbudowywane w miarę przyrostu potrzeb. W wyniku zwiększonej eksploatacji warstw wodonośnych może zaistnieć potrzeba jej uzdatniania (odżelazienia),
- system przesyłu wody może być rozbudowywany w miarę rozwoju terytorialnego miasta,
- należy się liczyć z koniecznością ustanowienia stref ochronnych wszystkich ujęć wód podziemnych, które zgodnie z ostatnią nowelizacją prawa wodnego ustanawiane są z urzędu.

2. Odprowadzenie i oczyszczenie ścieków

Ścieki sanitarne odprowadzane są za pomocą kanalizacji rozdzielczej do nowoczesnej, mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków, która posiada przepustowość 28,5 tys. m³ ścieków/dobę. Zapewnia ona wysoki stopień oczyszczania i stwarza dogodne warunki rozwoju systemu odprowadzania ścieków. Z kanalizacji zorganizowanej korzysta 78% mieszkańców miasta tj. 53.000 osób.

Zakładając, że nastąpi zmniejszenie ilości wód przypadkowych infiltracyjnych do kanalizacji sanitarnej, jednostkowe ilości ścieków wzrosną proporcjonalnie do jednostkowego zużycia wody i ukształtują się na poziomie ok. $q = 350 \text{ l / mieszk,d}$

Zatem ilość mieszkańców, od których ścieki może przyjąć istniejąca oczyszczalnia wyniesie :

M = 81600 osób

Oznacza to, że wzrost standardu wyposażenia mieszkań i rozwój usług będzie się wiązał z koniecznością rozbudowy oczyszczalni.

Potrzeba taka może być odsunięta w czasie poprzez :

- próby zrationalizowania zużycia wody w zakładach pracy oddających ścieki do kanalizacji,
- zmniejszanie ilości wód infiltrujących do kanalizacji na drodze sukcesywnej, bezodkrywkowej metody renowacji kanałów.

Pewnym ograniczeniem rozwoju systemu może być zagadnienie zagospodarowanie osadów, których ilość - jak wiadomo - wzrasta wraz z przyrostem ilości ścieków i stopniem ich oczyszczania.

Nie przewiduje się potrzeby zmiany dotychczasowego modelu odprowadzania i oczyszczania ścieków.

3. Odprowadzanie wód opadowych

Wody opadowe odprowadzane są kanałami do rzeki Czarnej Hańczy i cieków jej zlewni. Łączna długość kanałów deszczowych wynosi ok. 27 km.

Rozwój tego systemu związany jest ściśle z realizacją nowych osiedli mieszkaniowych oraz rozbudową i modernizacją układów komunikacyjnych.

Problem może stanowić sprawa podczyszczania wód opadowych związana z koniecznością poprawy stanu czystości rzeki Czarnej Hańczy. Model funkcjonowania systemu pozostanie bez zmian. Warto jednak rozważyć możliwości ograniczenia spływu wód opadowych z dzielnic o niskiej intensywności poprzez wyłapywanie wody z dachów i używanie jej do utrzymania zieleni przydomowej.

4. Zaopatrzenie w ciepło

Ogrzewanie i dostawa ciepłej wody realizowane są przez dwie ciepłownie miejskie i ok. 120 kotłowni lokalnych o łącznej wydajności cieplnej ok. 280 MW. Sieć kanałów ciepłowniczych obejmuje głównie śródmieście miasta oraz tereny nowych osiedli mieszkaniowych w północnej części miasta. Łącznie centralnym ogrzewaniem

objętych jest ok. 76 % powierzchni użytkowej wszystkich mieszkań w mieście, z czego ciepła woda dostarczona jest do ok. 58 % wszystkich mieszkań. Miasto nie ma gazu przewodowego. Wyjątek stanowi osiedle „ Północ ” gdzie funkcjonuje stacja zgazowania gazu płynnego. Ze stacji tej gaz rozprowadzany jest rurociągami do mieszkań.

Możliwości rozwoju systemu ciepłowniczego będą w dużym stopniu uzależnione od realizacji przedsięwzięć racjonalizujących zużycie ciepła przez odbiorców.

Zaniechanie tych działań umożliwia przyłączenie do istniejącego miejskiego systemu ciepłowniczego ok. 2000 mieszkań.

Istotnym jednak ograniczeniem rozwoju systemu są bardzo wysokie koszty budowy sieci ciepłych. Stąd też należałoby dążyć do zmiany dotychczasowego modelu poprzez następujące działania:

- potrzeby ciepłe budownictwa mieszkaniowego i towarzyszącego zlokalizowanego w zasięgu istniejącego systemu ciepłowniczego nie wymagającego jego znaczącej rozbudowy powinny być zaspokojone z istniejących scentralizowanych źródeł ciepła;
- budownictwo leżące poza zasięgiem systemu należy zaopatrywać w ciepło z lokalnych źródeł przystosowanych do spalania paliw ekologicznych tj. lekkiego oleju opałowego lub gazu ziemnego (jeżeli zostanie on doprowadzony do miasta). Może być brany pod uwagę również gaz płynny dostarczany cysternami.
- Dalszym ważnym ograniczeniem rozwoju istniejącego systemu będzie konieczność odsiarczania spalin jeżeli utrzymane zostanie w istniejących źródłach ciepła paliwo stałe.

5. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Energia elektryczna dostarczana jest z systemu krajowego przyz 3 GPZ-y. System jak na razie nie podlega praktycznie żadnym ograniczeniom.

Rozwój przestrzenny systemu przesyłowego energii na terenie miasta będzie następował w funkcji rozbudowy miasta i również nie ma ograniczeń technicznych.

6. Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów

Odpady komunalne unieszkodliwiane w nowoczesnej kompostowni typu „ DANO ” produkcji firmy MUT (Austria) o wydajności przerobowej 80 t / dobę.

Obiekt wyposażony jest w biostabilizator o prędkości obrotowej 1,6 obr. / min.

Istnieje możliwość zwiększenia tej prędkości do 2,5 obr. / min., co umożliwia zwiększenie wydajności do ok. 100 t / dobę.

~~Zamierzone przez władze miejskie sukcesywne wprowadzanie~~ **Wprowadzenie** segregacji odpadów może w istotny sposób usprawnić organizację pracy kompostowni. Należy się jednak liczyć (jak wykazuje praktyka krajów zachodnich), że jest to proces długotrwały i pełne jego wdrożenie będzie wymagało kilku do kilkunastu lat. Należy się także liczyć z koniecznością budowy zakładu przeróbki tworzyw sztucznych i gumy wysegregowanych z odpadów. Inne rodzaje odpadów jak szkło, metale, szmaty mogą być zużyte wtórnie.

Warto też już dziś zastanowić się nad sposobem organizacji zbiórki i przetwarzania odpadów zawierających metale ciężkie (baterie, akumulatory) i zużytych elementów elektronicznych (np. lampy kineskopowe).

Istniejące kompostownia posiada duże rezerwy mocy przerobowej i praktycznie może obsłużyć ok. 100 tys. mieszkańców.

Konieczne jest wyznaczanie miejsca na składowanie odpadów, które nie mogą być kompostowane np. gruz, zużyte meble, artykuły gospodarstwa domowego, odpady poprodukcyjne itp.

W chwili obecnej najpilniejsze zadania w zakresie infrastruktury dotyczą następujących obszarów:

- **Strefa śródmiejska** – wymagająca gruntownej odnowy i związanych z nią:
 - budowę kanalizacji sanitarnej w ul. Kamedulskiej, Utrata, 1-go Maja, Wigierskiej, Gałaja,
 - uzupełnienie sieci wodociągowych i budowa wodociągu w ul. Utrata,
 - modernizacją zasilania energetycznego,
 - modernizacją systemu zaopatrzenia w ciepło.
- **Osiedla mieszkaniowe:**
 - „Piastowska” I i II
 - „Hańcza”
 - „Północ”
 - „Staszica”
 - „Reja”
 - „Papiernia”
 - tereny byłej jednostki wojskowej w rejonie ul. Puławskiego i ul. Świerkowej,
 - które wymagają uzupełnienia uzbrojenia w sieci wodociągowe, kanalizacyjne i energetyczne.